

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

**Adaptace dítěte v mateřské škole
Adaptation of a child to the kindergarden**

Bakalářská práce

České Budějovice 2011

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Eva Svobodová

Vypracovala:
Linda Šmídová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Adaptace dítěte v mateřské škole“ vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Souhlasím s tím, aby práce byla uložena na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Českých Budějovicích, dne.....

.....
Podpis autora práce

Poděkování

*Děkuji vedoucí této bakalářské práce **Mgr. Evě Svobodové** za její odborné vedení, cenné rady a připomínky v průběhu zpracování bakalářské práce.*

Děkuji všem rodičům za vyplnění dotazníků a v neposlední řadě děkuji také mé rodině a mým nejbližším za podporu.

Anotace

Cílem mé práce je poukázat na význam adaptačního období dítěte v mateřské škole, v souvislosti s významem působení rodiny a součinnosti mezi rodinou a mateřskou školou.

V teoretické části jsem se zaměřila na popis faktorů ovlivňujících adaptaci dítěte v mateřské škole, pozornost věnuji především rodinné výchově a vztahu mezi matkou a dítětem.

V praktické části jsem vypracovala případovou studii adaptačního období dvou až čtyř dětí ze své třídy, která zahrnuje pozorování dítěte, popis zvolených adaptačních prostředků a strategií, spolupráci s rodinou, v časovém období od zápisu dítěte do MŠ (jaro 2010) do ledna 2011.

V rámci praktické části bakalářské práce bylo rovněž provedeno a zaznamenáno pomocí dotazníků pro rodiče, jakým způsobem probíhá v praxi adaptační proces dětí v mateřské škole. Je totiž důležité, aby se v teoretickém pojetí předškolní výchovy vycházelo především z praxe.

Klíčová slova

adaptace, mateřská škola, předškolní dítě, rodina, rodinná výchova, matka, učitelka v mateřské škole

Abstract

The aim of this thesis is to highlight the importance of the adaptation period of a child to the nursery school setting, in connection with the importance of the family background and the necessity of a close cooperation of families and nursery school staff.

In the theoretical part the student focuses on the different factors influencing the child's nursery school adaptation and their description. The attention is dedicated especially to education in the family, and particularly to the mother-child relationship.

In the practical part the student describes the performance of several adaptation period case studies, carried out in her class-room, on 2 to 4 children. The single case studies include the observation of children's behavior, the description of selected adaptation means and different strategies of nursery school-family cooperation in the period from the inscription of the child to the Nursery school (spring 2010) to January 2011.

To complement the practical part of the thesis, the student carries out a survey among the parents, by the means of questionnaires, to find out how the nursery school adaptation process of the children runs in practice. That is to underline how important it is to base the theoretical concept of pre-school education mainly on work experience.

Key Words

Adaptation, Nursery School, Preschool-aged Child, Family, Family Education, Mother, Nursery School Teacher

Obsah

Úvod.....	8.
-----------	----

Teoretická část

1. Faktory ovlivňující úspěšnost adaptace dítěte.....	9.
1.1. Adaptace.....	10.
1.2. Naplňování potřeb dětí.....	10.
1.2.1. Pyramida potřeb podle Abrahama Maslowa.....	10.
1.2.1.1. Fyziologické potřeby.....	11.
1.2.1.2. Potřeby bezpečí.....	12.
1.2.1.3. Potřeby sounáležitosti a lásky.....	12.
1.2.1.4. Potřeby úcty a uznání.....	13.
1.2.1.5. Potřeby seberealizace.....	14.
1.2.2. Dětské psychické potřeby.....	14.
1.3. Osobnost dítěte.....	15.
1.4. Vliv rodiny.....	16.
1.4.1. Rodinná výchova.....	17.
1.4.2. Vztah mezi matkou a dítětem.....	19.
1.4.3. Sourozenecké vztahy.....	21.
1.5. Osobnost učitele.....	21.
1.6. Klima třídy.....	22.
1.7. Vzdělávání dětí.....	23.
1.7.1. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.....	23.
1.7.2. Jesle.....	24.
1.7.3. Mateřská škola.....	24.
Shrnutí teoretické části.....	26.

Praktická část

2. Každý začátek je těžký, aneb období adaptace.....	27.
---	------------

(čerpáno z knihy „Každý začátek v mateřské škole je těžký.“)

2.1. Co se děje doma?.....	27.
2.2. Co se děje v MŠ?.....	28.
3. Adaptace bez slziček.....	30.
3.1. Adaptační problémy předškolního dítěte.....	31.
3.1.1. Podpora dětí a rodičů před a během adaptačního období v MŠ.....	33.

4. Případové studie adaptačního období.....	34.
4.1. Popis situace a relevantních souvislostí.....	34.
4.1.1. Charakteristika školského zařízení.....	34.
4.1.2. Popis problému, který bude řešen.....	35.
4.2. Související faktory a skutečnosti, varianty řešení.....	35.
4.2.1. Faktory, které by mohly ovlivnit řešený problém.....	35.
4.2.2. Možné varianty řešení problému.....	35.
4.3. Vlastní řešení problému.....	36.
4.3.1. Proč je zvoleno právě toto řešení.....	36.
4.3.2. Podrobnější popis tohoto řešení.....	36.
4.3.2.1. Dívka Tereza.....	37.
4.3.2.2. Dívka Barbora.....	41.
4.3.2.3. Chlapec Adam.....	42.
4.3.2.4. Chlapec Matěj.....	47.
4.4. Resumé celé práce.....	50.
4.4.1. Shrnutí práce.....	50.
4.4.2. Vlastní postoje a názory studenta.....	51.
4.4.3. Přínos pro studenta.....	53.
5. Aby školka byla pohádkou... ..	54.
5.1. Doporučení pro rodiče.....	54.
5.2. Doporučení pro mateřskou školu.....	55.
Konec dobrý, všechno dobré... (Závěr).....	56.
Seznam citované a použité literatury, jiné zdroje.....	57.
Příloha (dotazník pro rodiče)	

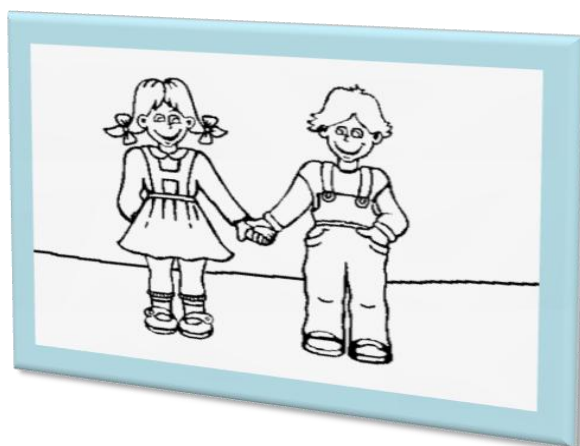
Úvod

Když jsem úspěšně složila přijímací zkoušky na Jihočeskou univerzitu a nastoupila do prvního ročníku v oboru „Učitelství pro MŠ“, musím říci, že se mi splnilo přání a přiblížila jsem se k práci s dětmi, o které sním od doby, co vychovávám své vlastní děti. Práce v mateřské škole se mi během dvou let stala koníčkem a vím, že je to práce, která mě naplňuje a svým způsobem přináší uspokojení. Je to však také práce plná zodpovědnosti, a proto děkuji všem rodičům, že nám svěří to nejcennější, co mají, svoje děti!

Nad tématem bakalářské práce jsem přemýšlela dlouhou dobu a pečlivě jednotlivá témata zvažovala. Hledala jsem téma, které bude zajímavé a pro mou práci v mateřské škole mě bude přínosem. Ráda bych také, pokud je to možné, přišla na nové a pro mne zatím neznámé věci, které by mohly vzejít hlavně z praktické části bakalářské práce.

Ve své bakalářské práci se budu zabývat adaptací dětí do mateřských škol. Myslím si, že je to aktuální téma dnešní doby, jelikož většina dětí, které nastupují do mateřské školy, mají s adaptací opravdu problémy. Klasickým projevem je pláč a separace od skupiny dětí ve třídě. Tyto problémy se netýkají pouze tříletých dětí, ale čím dál více adaptačních problémů vnímám i u dětí, které nastupují do mateřské školy poslední rok před školní docházkou. Adaptace je úzce spojena s výchovou dětí, vztahem mezi dítětem a matkou a nemalý podíl hraje také sourozenci v rodině. Domnívám se, že toto téma je zajímavé jak pro mne, jako autorku, tak pro paní magistru Svobodovou, ale také pro rodiče dětí a v neposlední řadě pro paní ředitelku a mé kolegyně v mateřské škole.

Prosím, začínám....

1. Faktory ovlivňující úspěšnost adaptace dítěte

Na adaptaci dítěte působí celá řada faktorů, které dítě po dobu jeho pobytu v mateřské škole ovlivňují. Adaptace je proces, který vyžaduje mnoho trpělivosti, odborných znalostí, ale také řád a pravidla. Jedná se o proces velice individuální, s ohledem na potřeby a možnosti dětí. Proto, v úvodu kapitoly týkající se faktorů, které adaptaci ovlivňují, jmenuji v první řadě osobnost dítěte, kterou je nutné brát jako bio-psycho-sociální jednotku, tzn., že každé dítě je vymezováno ve směru biologickém, psychickém i sociálním a jednotlivé složky se od sebe nedají oddělit. Dětská duše a mysl vnímá veškeré změny ze svého okolí, ať už se jedná o změny pozitivní, které mu prospívají, či naopak negativní, které brzdí jeho celkový vývoj.

V nejčastější a největší míře na dítě působí rodina a lidé, kteří rodinu tvoří. Klasický model rodiny minulého století, 2(rodíče)+2(děti) a ještě v manželském svazku, zatím upadá možná do nenávratna! Na adaptaci dětí působí rodina jako jeden z hlavních faktorů, a to ještě značně rozdílně, zejména s přihlédnutím na momentální rodinnou situaci. V dnešní době, kdy jsme například svědky tzv. „střídavé péče“, není adaptace dětí opravdu jednoduchou záležitostí a to nejen z pohledu mateřské školy. Vždyť rodina se doslova proměňuje před očima...Není to však myšleno pouze rozvodem rodičů, ale také výchovou. Také tím, že děti tráví velmi malé množství času doma...

Dále je dítě ve značné míře ovlivňováno osobností učitele v předškolním zařízení a tím, jak je mu umožněno naplňovat své základní potřeby – zmiňuji hlavně naplňování potřeb podle Abrahama Maslowa, protože jeho pyramidu potřeb považují za velice výstižnou, srozumitelnou a v široké veřejnosti i známou. Jako velmi důležité bych jmenovala také klima a kolektiv třídy, kterou dítě navštěvuje – i to je jeden z faktorů, jenž rovněž dopadá na adaptaci dítěte.

1.1. Adaptace

Adaptace je pojem, se kterým se setkáváme čím dál častěji. Převážně v mateřské škole je tento pojem aktuální a častý, ale častěji než kdy dříve, se s pojmem adaptace setkáváme i v různých dalších etapách našeho života. Slovo adaptace pochází z latinského slova „*adaptatio*“ a obecně znamená – **přizpůsobení se**.

Termín adaptace se poprvé využíval hlavně v biologii, postupně však začal být používán i v jiných vědních oborech jako je např. psychologie, sociologie atd. V psychologii je pojem adaptace charakterizován jako přizpůsobení člověka a jeho chování okolnímu prostředí a společnosti.

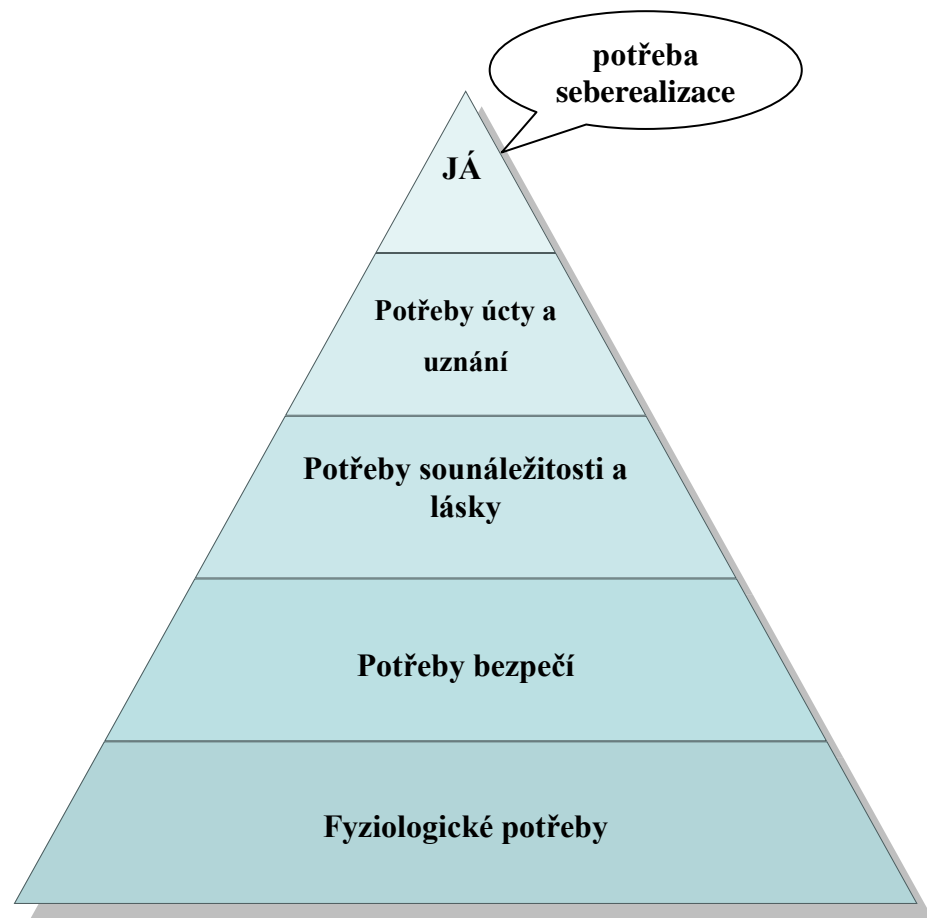
Schopnost adaptace, u každého jedince jiná, je určena mírou **adaptability**. A to nám umožňuje především prostředí, ve kterém vyrůstáme a žijeme. Adaptabilita dítěte, které přichází do mateřské školy z rodinného prostředí, je proto různorodá. *Čerpáno z www.wikipedia.cz, z pedagogického slovníku a ze slovníku cizích slov, doplněno vlastními slovy.*

1.2. Naplňování potřeb dětí

Aby se dítě cítilo v mateřské škole dobře a adaptace byla úspěšná, je potřeba, aby byly naplněny jeho základní potřeby. Proto se domnívám, že následující kapitola upozorňuje na jeden z velice důležitých faktorů, který celkově ovlivňuje jak adaptaci, tak celý pobyt dítěte v mateřské škole. O naplňování potřeb dětí se dočteme v mnoha knihách, které jsou věnované dětem a dětské psychologii. Za všechny bych jmenovala: E. Svobodová – „Prosociální činnosti“, Z. Matějček – „Co děti nejvíc potřebují“ nebo M. Herman – „Najděte si svého manžana“.

1.2.1. Pyramida potřeb podle Abrahama Maslowa

Abraham Maslow byl americký psycholog. Psycholog, který bývá nejčastěji uváděn jako autor hierarchie lidských potřeb, které obvykle zobrazoval jako pyramidu:

1.2.1.1. Fyziologické potřeby

Základní lidské potřeby máme jídlo, pití, pohyb, hygienu. Je pozoruhodné, že právě na tyto základní dětské potřeby, směřuje nejvíce otázek od rodičů dětí. Pár otázek rozeberu:

- ✓ Nenutíte děti do jídla?
- ✓ Co když něco mé dítě nejí?
- ✓ Má dcera ještě není úplně samostatná, co se týká toalety, je to problém?
- ✓ Musí opravdu ve školce syn spát? Už mi po obědě doma neusne!

Nejprve musím zdůraznit, že v následujících větách se jedná o mateřskou školu, ve které pracuji, ne všude je to stejné!

Děti do jídla opravdu nenutíme. Základem by mělo být jídlo alespoň ochutnat a nemluvit o jídle špatně. Děti u nás v mateřské škole si samy mažou svačinky a v důsledku toho většinou po nějakém čase snědí i takovou pomazánku, kterou by jinak

ani neochutnaly... Samozřejmě se stane, že nějaké jídlo dítě opravdu nejí, ale to po nějakém čase to poznáme, nebo je vždy možnost v rozhovoru s paní učitelkou na toto upozornit a udělat si poznámku, že např. dítě nepije mléko. Děti opravdu nenutíme do ničeho násilím, vše probíhá přirozeně.

To samé platí o klidovém režimu. Po obědě si děti rozestelou lehátka, což je oblíbená práce a baví je to. Poté čteme dlouhé pohádky, u kterých část dětí již usne. Ostatní děti si prohlížejí knížky nebo si potichu povídají.

S používáním toalety upozorňujeme rodiče, že děti brzy v kolektivu napodobí ostatní, umyjí si ruce a mají dobré hygienické návyky v souladu s pravidly platnými v naší třídě. Pokud se jedná o pomoc na toaletě, určitě s tím paní učitelky nemají problém, ale opravdu již tříleté děti vše po čase zvládnou, nebo rády pomohou i starší děti – toho si děti někdy cení více, než pomoci učitelky. Vše toto úzce souvisí s úspěšnou adaptací, proto je potřeba, aby se u dětí nepotlačovaly fyziologické potřeby a nechal se věcem volný a přirozený průběh.

1.2.1.2. Potřeby bezpečí

Dítě se velice nutně potřebuje v mateřské škole cítit bezpečně, proto je důležité, aby jeho adaptace proběhla úspěšně. V mateřské škole máme s dětmi stanovená pravidla, která všichni dodržujeme. Pravidla vymýšlíme spolu s dětmi, zapojují se také nové děti, v rámci jejich možností a probíhající adaptaci. Pravidla jsou závazná jak pro děti, tak pro dospělé.

Důležité pro děti, je chování paní učitelky. Ta by měla být pro dítě vzorem v chování. Křičí-li paní učitelka na děti, nemůže očekávat, že děti budou klidné. A právě hluk a strach z neznámého, je pro děti v adaptačním období velice nepříjemný a jejich pocit bezpečí může ovlivnit. Přátelské a vlídné chování by měla učitelka aplikovat i na rodiče, kteří také vycítí pocit bezpečí pro své děti.

Prosociální činnosti, E. Svobodová str. 17: *„Učitelka, která zažene čerta, aby ochránila své hodné děti, je pro dítě vzorem prosociálního chování na celý život“.*

1.2.1.3. Potřeby sounáležitosti a lásky

Mají děti dost lásky? Té opravdové lásky? Mám pocit, že rodiče své děti v dnešní době opravdu milují, ale v některých případech jim to neumějí dát správně najevo. Toto tvrzení však platí také pro učitele mateřské školy.

Oční kontakt, pohled do očí – důležitý poznatek. Dítě by mělo vědět, že pokud nám chce něco říci, že ho opravdu vnímáme, nasloucháme mu a jsme připraveni se s dítětem domlouvat... Naslouchání na „plný úvazek“ znamená především oční kontakt. Pokud se toto spolu s dětmi naučíme, může pak stačit pohled, úsměv..., a oba víme, co tím chceme říci....

Pocit lásky vnímá dítě především fyzickým kontaktem, který samozřejmě také patří do mateřské školy. Stačí pohlazení dítěte a ono se většinou začne cítit lépe při malém stesku po mamince. Dobrá učitelka po čase pozná, zda dítě stojí o fyzický kontakt, či nikoliv. Nových dětí se paní učitelka zeptá, co by mu pomohlo, třeba utěšení dítěte v náruči mnohdy pomáhá. V zásadě však platí – nevnucovat se!

Prosociální činnosti, E. Svobodová str. 24: „*Pedagogická láska nespočívá v tom, že jsou učitelé všechny děti stejně sympatické (to ani není možné), ale v tom, že je schopen jim všem dát svou důvěru, že věří v jejich schopnosti a snahu o pozitivní posun, že nepociťuje chyby dítěte jako útok na vlastní osobu, ale jako příležitost k poučení a šanci udělat věci jinak a lépe.*“ ...

1.2.1.4. Potřeby úcty a uznání

Přijímáme děti jako rovnocenné partnery? Vzájemný respekt je pro děti v adaptačním období důležitý. Komunikace je na prvním místě, vždyť učitelka je pro dítě v tomto věku vzorem! Měla by si vždy říci: „Jak bych se asi cítila já, v situaci této dívky, tohoto chlapce?“ Používání efektivní komunikace je pro děti jistě příjemnější a každá učitelka by měla mít ponětí o efektivních komunikačních technikách.

Není vhodné děti nějakým způsobem nálepkovat – „ty jsi takový..., ty jsi taková...“ Pokud se tak již stane v kolektivu dětí, snažíme se dítě „nálepky“ zbavit.

Emoce patří do mateřské školy, zvláště pak v adaptačním období. My bychom je v dětech neměli potlačovat. Ani své emoce bychom neměli před dětmi skrývat. Osvědčený je např. výrok „*Také se necítím dobře, je mi tak a tak*“ ...

Děti chvalme a oceněním nešetřeme. Pochvala typu: „*Udělal/a jsi mi radost*“ ..., „*Zaujalo mne, že*“ ... nebo obyčejné „*Jsi hodný/á, protože*“ ..., má pro dítě obrovský význam, aby pocíťovalo, že ho berete a uznáváte.

Vším tímto a mnohým dalším dáváme dětem najevo, že je nám s nimi dobře a že si jich vážíme.

1.2.1.5. Potřeba seberealizace

Poslední patro pyramidy patří dítěti samému, jako osobnosti. Pokud jsou naplněny všechny předchozí potřeby a dítě se v mateřské škole začne rozvíjet v rozmanitých směrech, myslím si, že můžeme začít mluvit o úspěšné adaptaci dítěte na nové prostředí.

Prosociální činnosti, E. Svobodová, str. 31: *„Čas dětství je charakteristický obrovským bohatstvím možností a příležitostí růstu a rozvoje (potencialit), kterým bychom my dospělí měli sloužit a nést odpovědnost za jejich rozvíjení a naplňování. To, zda budou potenciality dítěte aktualizovány, závisí na tom, vytvoříme-li mu nejen dostatečné rozvíjecí podmínky materiální, ale i sociální“.*

A toto vše je potřeba nejen v adaptačním období, ale v mateřské škole celkově. Pyramida potřeb je pro osobnost dítěte a člověka důležitá v každé etapě a v každých životních situacích. *„Pouze je-li naplněna pyramida potřeb, může nastat proces vzdělávání.“*

1.2.2. Dětské psychické potřeby

Podle knihy Z. Matějčka „Co děti nejvíc potřebují“ jsou základní životně důležité potřeby jmenovány tyto:

1. Potřeba určitého množství, kvality a proměnlivosti vnějších podnětů. (Pro člověka to znamená, že se nebude nudit, ani že nebude soustavně podněty přetěžován.)
2. Potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech. (Naplnění této potřeby umožňuje, aby se z podnětů, které k nám prostřednictvím všech našich smyslů, staly zkušenosti, poznatky....)
3. Potřeba prvotních citových a sociálních vztahů, tj. vztahů k osobám prvotních vychovatelů.
4. Potřeba identity, tj. potřeba společenského uplatnění a společenské hodnoty. (Z uspokojení této potřeby vychází zdravé vědomí vlastního „já“.)
5. Později přidaná potřeba – Potřeba otevřené budoucnosti neboli životní perspektivy. (Uspokojení dává lidskému životu časové rozpětí.)

O dětských psychických potřebách se dočteme také na zajímavých internetových stránkách www.iustin.cz , konkrétně na www.iustin.cz/art.asp?art=19 – spravedlnost dětem.

Autor zde čerpal z Matějčka, Říčana, Langmeiera a s psychologie od Atkinsonové. Stránky se celkově zabývají péčí o děti, o jejich právech, připomenuty jsou zde také rodinná práva, střídavá péče po rozvodu rodičů a jiné zajímavé postřehy.

1.3. Osobnost dítěte

Každé dítě, které nastupuje do mateřské školy poprvé, si s sebou nenesení jen nový pytel na oblečení a bačkůrky, ale i svou jedinečnou psychickou výbavu a temperament, který určuje, jak bude reagovat na nové, nezvyklé situace...

Temperament se u dětí projevuje různými změnami chování, kdy by rodiče, ale především také učitelky v mateřské škole, měli mít určitý respekt a toleranci k tomuto chování. Ve své podstatě rozlišujeme tři typy temperamentu:

- **Nenáročné** dítě – děti, které se dají charakterizovat vyrovnanou náladou bez zřetelně ohraničeného kolísání. Jsou-li zklamané, reagují spíše klidně. Vůči novým věcem jsou otevřené. Obecně se uvádí, že do této skupiny patří tak polovina dětí.
- **Pasivní** dítě – zdrženlivé děti na nové situace. Přizpůsobování (adaptace), trvá většinou delší dobu. Děti jsou často označovány jako „plaché“. Do této kategorie lze zařadit jednu až dvě desetiny dětí.
- **Nedůtklivé** dítě – děti se sklony ke špatné náladě. Na nové situace reagují takovéto děti protestním stažením se do pozadí. Velice špatně se srovnávají se změnami. Projevují se u nich prudké citové reakce a často i hlasitý pláč. Děti jsou však velmi aktivní a živé, snadno jejich pozornost odvedeme jinam. Pokud jsou charakteristiky obzvlášť výrazné, pak mluvíme o „hyperaktivitě“. Procentuelně jedna až dvě desetiny dětí.
- **Třetina dětí se nedá zařadit do žádné z těchto skupin.** Nejedná se o děti přímo vyhraněné tou či onou skupinou, ale jedná se o normální rozdíly mezi dětmi.

Čerpáno z knihy „*Poprvé v mateřské škole*“, R. Niesel a W.Griebel.

Není přijatelné, aby se učitelka či rodiče snažili chování dětí změnit a při zacházení s nedůtklivým či pasivním dítětem postupovali proti jeho povaze. Temperament je vlastnost vrozená.

Od temperamentu se posuňme dále, k samotné osobnosti dítěte. Během pobytu v mateřské škole si dítě vlastně svou osobnost teprve vytváří. Předškolní věk je tou správnou dobou, jak na dítě v tomto směru zapůsobit. M. Herman v knize „Najděte si svého manžana“... uvádí, že do šesti let věku dítěte, se utváří až 85% osobnosti člověka! Toto je strašně vysoké procento. Pedagog v mateřské škole má proto v tomto směru opravdu jedinečnou šanci, jak spolu s rodinnou výchovou na dítě zapůsobit. A to jak pozitivním, tak samozřejmě i negativním směrem. Záleží na osobnosti a znalostech učitelky v mateřské škole (kapitola 1.5.). Učitelky by však vždy měly mít ohled na rodinnou výchovu, která je řazena na první místo. Mateřská škola „pouze“ doplňuje rodinnou výchovu a má šanci korigovat chyby, kterých se rodiče a vychovatelé předškolních dětí dopouštějí.

Mimo jiné nám k tomu mohou pomoci např. hry... Moc pěkné a užitečné jsou hry v knize „*Hry pro rozvoj zdravé osobnosti*“, Z. Šimanovský. Některé hry je však potřeba nepatrně upravit v závislosti na věku dětí. Jsou hry, které v originále zvládnou, dle mého názoru až starší děti.

1.4. Vliv rodiny

Rodina, jak jsem již zmiňovala na konci předešlé kapitoly, má prvořadý význam v životě dítěte. V rodině vidí malé dítě smysl svého života, cítí se bezpečně a svým

nejbližším plně důvěřuje. Pro dítě je důležité, aby si o svých rodičích zachovalo ideální obraz. Podle Hermana „...jde o tak silnou potřebu, že i v případě, když se rodič chová evidentně špatně, proti pravidlům atd., tak i v tomto případě se dítě snaží najít příčinu a porozumět tomu. Svě rodiče malé děti vidí jako dokonalé osoby, příčinu jejich chování hledají děti u sebe. Ať jde o malichernosti, či závažné činy, jakými bývá týrání apod.....“.

Nyní se ale vrátím k tématu adaptace. V současné době bych řekla, že problém adaptace dětí by měli z větší části řešit rodiče, kteří kladou velké nároky jak na své dítě, tak na učitelky v mateřské škole. Děti jsou dle mého názoru v dnešní době dost přetěžované a zároveň žijeme v uspěchané době, což si myslím, že ztěžuje i adaptaci v mateřské škole. Rodiče svůj shon, stres a obavy často přenášejí na své dítě. Dnešní děti mívají již v předškolním věku mnoho „kroužkových“ aktivit. Rodiče proto děti ve spěchu vyzvednou z mateřské školy a opět ve spěchu odvádějí dítě na další aktivitu. Dítě se mnohdy ani v klidu nenaobědvá nebo nenasvačí – nejsou naplněny základní potřeby, proto u těchto dětí bývá problém s adaptací (v mateřské škole, kde pracuji, skutečně takovouto dívku mám ve třídě).

Z praxe nejen v naší mateřské škole, ale také z okolních MŠ vím, že dětem v začátcích pobytu v mateřské škole velice chybí televize a také počítač. Absence těchto podnětů také na adaptaci dětí v nemalé míře zapůsobí. Postupem času, tím, že je dítě vzdáleno ze svého rodinného prostředí a je oslabováno moderními technikami, tak si na jiný režim postupně zvyká a začíná se zajímat i o jiné, jeho věku a výchově příznivější věci. Případová studie v praktické části mne přesvědčí, zda tomu tak skutečně je, či nikoliv. Právě to je jeden z důvodů, proč jsem toto téma zvolila.

1.4.1. Rodinná výchova

„Největší naděje národa je ve správné výchově jeho dětí.“

ERASMUS

Jedním z nejčastějších prohřešků ve výchově, kterých se rodiče dopouštějí, je nedostatek ohledu k individualitě dítěte. K jeho individuálním potřebám, temperamentu a životnímu zaměření. Každý z rodičů tíhne k jinému stylu výchovy, je ovšem několik výchovných zásad, které by rodiče v zájmu dítěte měli dodržovat.

Výchovné zásady – obecně platná, praxí prověřená pravidla, kterými by jsme se měli při výchově řídit.

- **Zásada soustavnosti a plánovitosti** (špatné je pracovat nárazově, např. zahltit dítě přílišnými povinnostmi, vzhledem k jeho věku).
- **Zásada přiměřenosti** (přiměřený obsah, rozsah, forma a požadavky, které na dítě klademe).
- *příliš vysoké nároky* vedou k předčasné únavě, ztrátě pozornosti a zájmu
- *příliš nízké nároky* vedou k tomu, že se dítě nerozvíjí, jak by mohlo a ztrácí zájem
- **Zásada důslednosti** (pokud máme na dítě nějaký požadavek, musíme trvat na tom, aby byl splněn, a musíme ho kontrolovat).
- *nesmím dělat já něco, co jsem dítěti zakázala, protože by vznikl velký problém*
- **Zásada jednoty výchovného přístupu** (hlavní je jednotný přístup ze strany otce a matky).
- **Zásada individuálního přístupu**

Čerpáno z www.wikipedia.cz

Ve výchově bych na prvním místě uvedla, že je nezbytně nutná důslednost a žití s vědomím, že každé dítě je jiné. Při adaptaci i při celkovém pobytu dítěte v mateřské škole je znát, jak jsou rodiče důslední a jaké používají výchovné zásady. Podle mého názoru se dítě s důslednou výchovou a s vědomím, že také doma má určité hranice, lépe adaptuje na mateřskou školu. Dítě samo vycítí, že matka, či otec je nejistý například při odloučení dítěte, když odchází do práce a na adaptační proces to poté může působit negativně – dítěti bude chybět jistota, kterou v adaptačním období velice potřebuje.

Také styl výchovy v jednotlivých rodinách na dítě při adaptaci v mateřské škole zapůsobí. Každá rodina dává přednost jinému stylu výchovy, což se pochopitelně u dětí v předškolním věku projevuje.

Pojem **styl výchovy** si vykládám jako určitou myšlenkovou osnovu celkového způsobu výchovy. Na styl výchovy mají vliv nejen obecné zásady a metody, ale také osobnost toho, kdo vychovává, jeho vlastnosti, znalosti a zkušenosti. K. Lewin a další autoři rozlišují následující výchovné styly:

Autokratický styl – též dominantní či autoritativní – pro tento výchovný styl jsou typické především příkazy a tresty. Děti pak mají malý prostor pro samostatné

rozhodování a jednání. Často se tak stávají závislími na pochvale, snaží se na sebe upoutat pozornost. Tento styl vychovává submisivní, závislé a málo iniciativní osobnosti, ale někdy také osoby agresivní k autoritám.

Liberální styl – též označován francouzskou frází **laissez faire**. Tento výchovný styl se dá také popsat jako slabé vedení. Na děti nejsou kladeny téměř žádné požadavky, a pokud přece jen ano, není kontrolováno jejich splnění. Důsledkem takové výchovy může být to, že děti vykazují velmi nízký výkon, jejich pozornost bývá roztržena a povaha nemá příležitost se rozvíjet.

Demokratický styl – často bývá označen jako nejvhodnější. Představuje určitou kombinaci výše popsaných stylů. Dětem se méně přikazuje než u stylu autokratického, spíše je podněcujeme k samostatné činnosti a podporujeme jejich iniciativu. Máme tedy větší přehled o přáních a potřebách dětí a o jejich individualitě a máme tak pro ně větší pochopení. Rodiče na děti působí spíše vlastním příkladem než spoustou příkazů. Jako nejlepší bývá tento styl volen proto, že vytváří příznivou citovou atmosféru a důvěru mezi dětmi a dospělými, také učí spolupráci mezi lidmi. A navíc nejvíce pomáhá rozvíjet sociálně zralou osobnost.

Čerpáno z www.wikipedia.cz

... „Výchova vede každého z nás k všestrannosti a především k sebevýchově“...

V. Mertin píše: „*Rodinná výchova skutečně není jediný činitel ovlivňující rozvoj osobnosti, je to však činitel důležitý a stojí za to orientovat se v něm. Porozumět může znamenat nepřeceňovat, ale ani nepodceňovat vliv v rodině na vývoj osobnosti.*“ ....(Psychologie pro učitelky mateřské školy str. 214)

1.4.2. Vztah mezi matkou a dítětem

Píše se, že vás nikdy nikdo nebude milovat více, než vlastní dítě v prvních letech života, pokud mu to umožníte. Od mámy matky děti získávají opravdu hodně. Do života si mohou vzít buď základní pocit důvěry, jak v sebe, tak v okolní svět nebo se naučí o sobě pochybovat a mít pocti neustálé viny. S těmito pocity žijeme zpravidla celý život. Protože, to co nám dala do života naše maminka je základní kámen všeho. Matka je nenahraditelná. A také jsem se dočetla, že psychoanalytik J. Bowlby se zaměřoval na kvalitu interakce matka – dítě a její prospěch pro rozvoj dítěte. Také on ve svém

výzkumu dokázal, že vztah matka – dítě je základem pro všechny další sociální vztahy a jeho narušení vede k závažným důsledkům ve vývoji jedince.

Pouto mezi matkou a dítětem je však někdy tak silné, že je pro dítě až svazující a nezdravé, jedná se až o určitý stupeň závislosti. V mnoha případech, pokud k takovému poutu dochází, tak si to matky ani neuvědomují. Mnohdy se nové situace, jakou je nástup do mateřské školy, bojí matka více než dítě samo. Dítě i osobnost člověka probíhá přirozeným vývojem. Nástup dítěte do mateřské školy je jedním vývojovým stupněm, a proto by matka dítěti i tuto etapu v životě měla spíše ulehčit a brát ji jako součást života. Pouto matka – dítě hraje při adaptaci nezastupitelnou roli a pro dítě to může být jeden z hlavních adaptačních problémů, pokud se matka s novou situací nevyrovná. Někdy to pak vypadá, že dítě je v mateřské škole za trest.

Dalším a jedním z největších a nejobtížnějších úkolů, nejen pro matku, ale i učitelku v MŠ ve výchově všeobecně, je naučit děti, že některé věci je potřeba dělat proto, že jsou správné, smysluplné, a jiné se naopak dělat nemají, protože by to mohlo někomu ublížit nebo něco poškodit. A to by si měla uvědomit matka také v souvislosti s adaptací v mateřské škole.

Protikladný pól silné vazby matka – dítě, můžeme vnímat vztah, kdy matka na dítě v dnešní době má velmi málo času, brzy po narození dítěte začne pracovat a o dítě se starají prarodiče či chůva. Zůstává otázkou, jak takovéto děti prožívají adaptaci v mateřské škole? Jsou opravdu tak zvyklé, že počáteční problémy nemají? Také toto si myslím, že během praktické části zjistím. Jedno ze zkoumaných dětí takto vyrůstá.

Trochu zavzpomínám na minulost. S odstupem času, pokud se vrátím cca o 25 let zpět, vím, že mi maminka dopřála dobrou výchovu a v rámci doby i kvalitní. Dnes máme pěkný vztah. Doba nebyla tak uspěchaná. Maminka pro mne přišla do školky a já od ní neslyšela, slova dělej, pospícháme, tobě to trvá a podobně. Dnešní rodiče jsou jiní. V šatně hodně slýchávám takové - dělej, pospícháme, tobě to trvá a podobně. Smutné je, že toto slýchám i od maminek, u kterých je velmi silné citové pouto na dítě. Myslím si, že je to skutečně dnešní uspěchanou dobou, dobou ve které žijeme. Mnohdy jsou reakce matek nepřiměřené a na adaptaci dítěte to má jistě vliv, protože vše citlivě vnímají.

1.4.3. Sourozenské vztahy

Na internetových stránkách o rodině, konkrétně www.rodina.cz, jsem se dočetla, že ve školce pláčou nejvíc děti, které mají doma mladšího sourozence – malinké miminko. Je velice pravděpodobné, že prožívají nějakou vnitřní nejistotu po narození mladšího sourozence, a když je máma s kočárem odvede do školky, tato nejistota se ještě vystupňuje.

Žárlivost na mladšího sourozence je jeden z možných faktorů adaptačních problémů dětí v mateřské škole. *Z praxe toto mohu potvrdit. Situaci jsme vyřešili tak, že dítě do mateřské školy začal ráno přivádět místo matky otec a chlapec začal spolupracovat. Podotýkám, že to bylo v možnostech této rodiny, vždy situace nelze takto vyřešit.*

1.5. Osobnost učitele

Úspěšnost adaptace dítěte na novou situaci prostředí a jeho celkové začlenění do skupiny vrstevníků jsou ve velké míře závislé na osobnostních a profesních kvalitách předškolního pedagoga. Jeho profesionální úroveň, odborné znalosti, či lidský přístup k problémům dítěte jsou prostředkem k překonání prvotních potíží dítěte, navázání součinnosti mezi rodinou dítěte a získání její důvěry.

Osobnostní charakteristika učitele je typická zvýšenou sociální komunikativností, sociální citlivostí a citovou stabilitou. Osobnostní kvality učitele jsou základním předpokladem pro atmosféru ve třídě a realizaci výchovně - vzdělávacího procesu.

Bohužel se stává v dnešní době pravidlem, jak jsem již zmínila, že většina rodičů klade na učitelky mateřských škol stále více a více požadavků a mnoho lidí se domnívá, že pedagog v mateřské škole má práci, při které si „pouze hraje“, protože hra je jedna ze základních činností a potřeb dítěte nastupujícího do mateřské školy.

Jako budoucí pedagogové jsme vedeni k tomu, že učitel má být:

- trpělivý, laskavý, inteligentní
- empatický
- komunikativní
- respektující

- důsledný
- kreativní
- dobrý organizátor
- musí umět naslouchat dětem
- měl by zvládat základy efektivní komunikace

E. Svobodová uvádí (Prosoc. činnosti v předškolním vzdělávání, str. 24):
„Cítíte-li potřebu děti trestat, zkuste ji racionálně změnit na potřebu dětem pomáhat. Pokud se vám to nebude dařit, přemýšlejte o změně povolání.“ ...

1.6. Klima třídy

Jedním z výrazných faktorů, které ovlivňují jak adaptaci dětí, tak celkové výsledky práce mateřských škol, spokojenost pracovníků i dětí se svou mateřskou školou, pracovní výkonnost a všeobecně také pověst MŠ, je její **klima**, tj. atmosféra, vnitřní prostředí a pod...

Klima tvoří vlastně jakýsi obraz mezilidských vztahů, které v MŠ, ale také mimo ni existují a po dobu adaptace malé dítě vnímá okolí všemi smysly a vnímá pochopitelně také klima ve své třídě. Vždy jsem se domnívala, že klima a atmosféra je téměř to samé. Ale byl to omyl, každý pojem představuje něco jiného....

Představme si situaci...: chlapec, říkejme mu Tadeáš, špatně se vyspí, neštvě ho maminka, která synka opravdu dnes nemůže vyzvednout po „o“... (řeč dětí = po obědě), pak se mu také nelíbí, že dnes nepřišel do školky jeho kamarád.... Na druhé straně je dívka Emička, která se dnes vůbec nechtěla učesat, maminka jí přesvědčila na copánky a dívka si připadá fakt hrozně ošklivě, zkrátka je našťvaná. Obě děti jsou „tahouni“ třídy a do toho přijde Šárka s adaptačními problémy.... No jak se asi Šárka cítí v této **atmosféře**? – ano atmosféra je momentální stav, vyvolaný nějakou aktuální situací....

Představme si prosím druhou situaci...: nacházíme se v nově otevřené mateřské škole plné obrázků a pěkných hraček, paní učitelky se snažily třídu vyzdobit balónky a jinými zajímavostmi, aby připravily a u dětí navnadily pěkné prostředí. Děti vše

pozorují a obdivují.... Tak tímto zaděláváme na **klima**, které by se tímto směrem mohlo vytvořit jako pozitivní. – Tím bych chtěla říci, že klima je jev dlouhodobější, který se postupně vytváří a je snaha o jeho udržení v pozitivní linii. Klima vnímám, že je to vlastně něco „nadřazeného“ atmosféře.

Kapitola zabývající se klimatem školy patří do faktorů ovlivňující adaptaci.

1.7. Vzdělávání dětí

Škola je instituce, která v široké veřejnosti neustále poutá pozornost. Mateřské školy mají za úkol doplňovat rodinnou výchovu. Lidé, především pak rodiče, od MŠ vyžadují stále více a více věcí. Počínaje tím, že mnozí rodiče si představují, že budou paní učitelky částečně suplovat rodiče – naučí dítě znát barvy, správně stolovat a jiné věci.

Pro dnešní rodiče je v prioritách také to, aby mateřská škola měla výuku cizího jazyka, minimálně jeden sportovní kroužek, keramiku či jiné aktivity. Rodiče také očekávají, že mateřská škola jejich děti plně připraví na vstup do ZŠ. Jsou však ještě rodiče, kteří se domnívají, že si jejich dítě v MŠ „pouze“ hraje.

Mateřské školy jsou ale výchovně vzdělávací instituce, které pracují podle *Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání*. RVP PV je jediným dokumentem k vytvoření Školních a následně Třídních vzdělávacích programů. Tento dokument mateřské školy výrazně posunul o krok dopředu.

1.7.1. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV)

RVP PV je klíčový dokument pro všechny, kdo pracují v oblasti předškolního vzdělávání. Každý pedagog musí mít přehled, co tento program stanovuje a co vymezuje.

Adaptace dětí je ošetřena i v tomto dokumentu a následně by měla být ve Školních vzdělávacích programech jednotlivých mateřských škol. Konkrétně v kapitole 7. 3. (str. 33 RVP PV) Psychosociální podmínky, je poukázáno na to, že nově příchozí děti mají p r á v o, postupně se adaptovat na nové prostředí i situaci. V jednotlivých kapitolách se zmiňují také o základních potřebách dětí – dostatek pohybu, prostor pro hru atd., což je s adaptací úzce spjato.

1.7.2. Jesle

Jesle jsou prvním zařízením, kam mohou rodiče své děti umístit. Jedná se o zvláštní zdravotnické zařízení, které se stará o děti do věku tří let. Pak mohou nastoupit děti do mateřské školy. Jesle spadají pod ministerstvo zdravotnictví. Jak však víme a v kapitole o výchově jsem zmiňovala, konkrétně v části 1.4.2., tak dítě je do dvou let velice fixované na matku nebo na nejbližší členy rodiny. Proto jsou jesle brány jako krajní řešení pro zaměstnané matky. Nástup matky do zaměstnání může být pro rodinu důvodem nízkého sociálního statusu nebo právě naopak, kdy se jedná o strach ze ztráty kvalitního zaměstnání. V současné době je v naší republice jeslí nedostatek

1.7.3. Mateřská škola

Pokud se na dítě předškolního věku budeme dívat z hlediska vývojové psychologie, je mezi batoletem a předškolním dítětem rozdíl epochy. Jesle, které jsem letmo zmínila v předchozí části, jsou, podle Z. Matějčka - „zařízením pro dospělé“ a děti samy by si je nikdy nevymyslely. Mateřská škola je však „zařízením pro děti“ a děti by mateřskou školu nejspíše také vymyslely, pokud by v dnešní době chyběla. Děti prostě mateřskou školu potřebují.

Pokud u dítěte probíhá vývoj v normě, tak v průběhu třetího či čtvrtého roku, dítě vyhledává kolektiv svých vrstevníků. K vědomí vlastního „já“, přidává nový a významný prvek – vztah k druhým dětem. Je však pravda, že jakkoliv se dítě do mateřské školy těší, může ho vždy něco zaskočit nebo překvapit, protože jde do „neznámého“. Adaptaci na nové prostředí a režim je třeba neuspěchat u jakéhokoliv dítěte.

Podle Ericksona, specialisty na vývojovou psychologii, je předškolní období ve fázi aktivity. Dítě v tomto věku potřebuje velké množství aktivity, je hodně iniciativní a vše toto mu mateřská škola může nabídnout. A převážně poté, co se dítě adaptuje a začne využívat opravdu všeho, co má k dispozici a co ke svému vývoji potřebuje. Je ovšem dobré, mít na paměti, že na základě láskyplné a stálé péče rodičů o dítě v prvních měsících a letech života se vyvíjí přirozená důvěra dítěte k okolí. Traumatizující narušení této vývojové fáze může vést k nedostatečné důvěře s dlouhotrvajícími negativními důsledky pro duševní zdraví dítěte. To je důležité si uvědomit jak v mateřské škole, tak v rodinném prostředí.

Do předškolního vzdělávání jsou přijímány děti zpravidla od tří do šesti s výjimkou do sedmi let – tato věková hranice se týká především dětí s odkladem školní docházky. Dětem, které navštěvují mateřskou školu, jsou rodiče povinni hradit úplatu za předškolní vzdělávání stanovenou zřizovatelem. V současné době je uzákoněno, že poslední ročník mateřské školy, která je zřizovaná státem, krajem, či obcí, je bezplatný. Pokud dítě navštěvuje některou ze soukromých mateřských škol, tak platí školné i poslední rok před školou.

V současné době máme v republice velký a různorodý výběr mateřských škol. K dispozici jsou pro rodiče mateřské školy s různými alternativními programy. Nejvíce je však běžných mateřských škol, které provozují obce. (Mateřské školy jsou legislativně upraveny ve školském zákoně, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání – zákon č. 561/2004 Sb.)

V naší republice nyní není povinná docházka do předškolního zařízení. Ale dle zákona je povinností ředitele školy, aby byly přednostně přijímány nejstarší děti, které budou v posledním roce před povinnou docházkou do základní školy. Rozhodnutí je však na rodičích, zda umožní svému dítěti docházku do mateřské školy mezi děti stejného věku. Pro dítě může být tato „návštěva“ velkým přínosem před vstupem do základní školy. Děti, u kterých se objeví adaptační potíže, je možné zjistit důvody a pomoci jim s jejich překonáním ještě před nástupem do základní školy. Mnohdy je potom přechod na základní školu pro dítě jednodušší a případné adaptační problémy mohou zvládat lépe, jelikož již mají jedno „odpoutání“ od rodiny za sebou. Tím však nechci a nemohu zlehčovat vstup do základní školy, který je další, velice významnou etapou v životě dítěte.

Shrnutí teoretické části

Vstup dítěte do mateřské školy považují za první a důležitý krok, kterým vstupuje malé dítě do společnosti a začíná se osamostatňovat od rodiny. Tento vstup zároveň zahajuje proces adaptace dítěte na mateřskou školu, který je velice individuální a v některých případech i dlouhodobý. Adaptaci dětí v mateřské škole nejvíce ovlivňuje rodina, individuální osobnost každého dítěte, učitelka a v neposlední řadě kamarádi, kteří společně vytváří kolektiv třídy. Dalo by se říci, že tím zásadním nebo významným způsobem, protože jinak se adaptujeme neustále... Procesem adaptace v podstatě procházíme všichni několikrát za život a dítě v mateřské škole se s ním nesetkává poprvé. „*Člověk se totiž musí neustále přizpůsobovat změnám prostředí od narození.*“

Velice nutné je, během adaptace, ale nejenom během adaptace, přistupovat ke každému dítěti individuálně. Důležité je, aby dítě pociťovalo a mělo, naplněné své potřeby (Maslowa pyramida potřeb). Zhruba po čtyřech týdnech si již větší část dětí v mateřské škole zvyká a jsou začleněni do kolektivu vrstevníků. Některé děti však mají adaptační problémy, které většinou vycházejí z potíží při odloučení od nejbližší osoby (nejčastěji matky) a projevují se především pláčem a separací od kolektivu vrstevníků. Ve většině případů tyto problémy po určitém čase odezní a dítě se v mateřské škole adaptuje.

Abychom předcházeli nebo alespoň minimalizovali velké adaptační problémy, je důležité podporovat děti i rodiče před i během adaptačního období. Odborně kvalifikované učitelky mateřské školy mají pomáhat a podporovat dítě a rodiče během tohoto adaptačního období.

V současné době je v naší republice široká nabídka předškolních zařízení a je na rodičích, které z nabízených pro své děti vyberou. Také adaptační programy jsou různorodé a rodiče mají právo sbírat informace a rozhodnout se dle svých požadavků a možností. Velmi důležitá je také v adaptačním období rodinná výchova a vztah matka-dítě.

2. Každý začátek je těžký, aneb období adaptace

"Naše děti mají ručičky a ty musí stále něco dělat. Naše děti mají nožičky a ty chvílku nepostojí. A kromě tělíček mají naše děti také hlavičky, které myslí, povídají, dívají se, prostě vnímají celý okolní svět."

Karel Čapek

Co prožívá dítě při nástupu do MŠ, jak se chová doma a ve školce?

Čerpáno z knihy, kterou vlastním v domácí knihovně a je mou „srdeční záležitostí“... Tuto knihu mi darovala má maminka v momentě, kdy jsem začala učit v mateřské škole. Knihu jsem přečetla mnohokrát a je dost vět, které si vždy ráda připomenu.

Musím napsat, že s postřehem „Co se děje v MŠ?“ plně souhlasím. V prvním týdnu je skutečně většina dětí zdrženlivá a opatrná na své projevy. Druhý týden se již někteří snaží prosadit mezi kamarády a hlavně chtějí upoutat pozornost nás, paní učitelek. Další týdny se děti hodně snaží, aby zapadly do kolektivu mezi oblíbené děti. Stává se, že oblíbeným dětem v kolektivu nosí nováčky i drobné dárky. Tím se snaží zaujmout, aby si je stále děti zapamatovaly.

Bettina Haefele a Maria Wolf-Filsinger uvádějí ve své knize rozdělení adaptačního období následovně, viz. kapitoly 2.1. a 2.2.

2.1. Co se děje doma?

I. TÝDEN:

„KONEČNĚ VOLNO“ aneb touha po klidu:

- nápadná zdrženlivost doma připomíná opatrné chování dětí ve školce v prvním týdnu

II. TÝDEN:

„NEVÍM, PROČ JSEM STÁLE TAK SMUTNÝ“... aneb vnitřní krize:

- dítě působí nevyrovnaně
- pláče, když chtějí rodiče večer odejít

- na všechno říká „ne“, tzn., chce vždy opak nebo odmlouvá
- je ráno unavené a ufnukané, i když šlo večer včas spát.

III. + IV. TÝDEN:

„NÁSLEDKY VYBOJOVANÉ BITVY“ aneb vyčerpání a potřeba zotavení:

- i když se chování dětí blíží normálu, neplatí to o tělesném stavu (rychle se unaví, nepokouší se zůstat dlouho vzhůru...).

2.2. Co se děje v MŠ?

I. TÝDEN:

„OPATRNOST JE MATKA MOUDROSTI“ aneb období orientace:

- nové děti vyčkávají, drží se zpátky, všechno sledují zpozzdálí. Zdrženlivost nováčků je smysluplná, protože zaručuje nerušený příjem informací.

Konkrétní příklady chování - nové dítě:

- nepokouší se navazovat kontakty s ostatními dětmi
- nezajímá se o aktivity ostatních dětí
- neukazuje ostatním dětem, že je má rádo
- nevypráví o svých zážitcích
- nehraje si intenzivně a vytrvale
- mluví velmi potichu

II. TÝDEN:

„POZOR, TEĎ JSEM TADY JÁ“ aneb období sebeprosazování:

Nové děti už se seznámily s prostory školky a vědí, jak probíhá den ve školce. Začínají navazovat první kontakty.

Charakteristické způsoby chování - nové dítě:

- pokouší se upoutat pozornost všemi prostředky
- samo od sebe rozdává ostatním dárky (např. obrázky, bonbony apod.)
- samo vypráví o svých zážitcích

III. TÝDEN:

„LEPŠÍ VRABEC V HRSTI, NEŽLI HOLUB NA STŘEŠE“ aneb zvláštní opatření:

Po prvních dvou náročných a událostmi nabitých týdnech ustává většina sporů a hádek. Nováčkům přibylo zkušeností, vědí, které děti jsou ve skupině oblíbené - toho se snaží využít pro sebe.

Nápadné způsoby chování - nové dítě:

- samo rozdává dárky
- ukazuje ostatním, že je má rádo
- bere si za vzor jiné děti a napodobuje je
- zajímá se o aktivity ostatních dětí

Zároveň můžeme pozorovat:

- dítě méně vypráví o svých zážitcích, vyjadřuje své přání spíše nenáležitou formou, se už tolik nepokouší navázat kontakty s ostatními dětmi.

IV. TÝDEN:

„TĚŽKO NA CVIČIŠTI, LEHKO V BOJI“ aneb znovu nastává všední den:

Po čtyřech týdnech si většina nováčků na školku zvykne. Překonali počáteční obtíže, spřátelili se s učitelkou a většinou dětí.

Zážitek vstupu do školky má za následek četné změny v životě dítěte. Zpravidla bývá poprvé vystaveno zkoušce vztah MATKA - DÍTĚ. Toto přizpůsobení se novým poměrům představuje zátěž, která se projeví změnou chování nejen ve školce, ale i doma.

3. Adaptace bez slziček

Jak je známo a psáno, vstup do mateřské školy je pro dítě zásadní změnou, pro kterou musí za prvé dozrát – tj. odpoutat se od rodiny a především od maminky a za druhé, být na ni dostatečně připraveno. A tak je na rodičích a na pedagogické práci učitelek, aby tento důležitý krok v životě dětem co nejvíc zpříjemnili, ale hlavně ulehčili.

Zatímco jedno dítě přistupuje k nové situaci, jakou je vstup do mateřské školy, s radostí a spontánně, jiné vyčkává nebo se dokonce v novém prostředí bojí. Jedno dítě se učí zvládat nové požadavky rychleji, jinému to jde pomaleji a trvá mu déle, než se stane tím „opravdovým dítětem z mateřské školy“. Adaptace na nové prostředí může trvat i několik měsíců.

Rodiče mohou využívat příležitostí, které mateřské školy nabízí, např. den otevřených dveří, rodičovské schůzky, besídky a jiné prezentace činnosti mateřských škol. Pokud rodiče získají jistotu, že o dítě bude v mateřské škole dobře postaráno, je pravděpodobné, že tento pocit přenesou i na své dítě.

Pojem „adaptace dítěte v mateřské škole“ je zanesen již v literatuře minulého století, konkrétně v knize „*Pedagogika předškolního věku*“ (L. Bělinová) z roku 1980. Tudíž je patrné, že problémy s adaptací jsou a byly, je však otázkou, do jaké míry se v osmdesátých letech minulého století o adaptaci mluvilo a zda měli možnost do dění mateřské školy zasahovat také rodiče. Domnívám se, že nikoliv, alespoň tak soudím podle zkušeností mé maminky a z přečtené literatury. Konkrétně L. Bělinová píše (*Pedagogika předškolního věku*, str. 220) : „*Při adaptaci dítěte v mateřské škole respektuje učitelka jeho citovou závislost na rodině, která poskytuje dítěti základní pocit bezpečí a jistoty. Nacházejí-li u učitelky dostatečnou citovou jistotu a odezvu, brzy si na mateřskou školu zvyknou, postupně se sblíží také s ostatními dětmi.... Je třeba dosáhnout toho, aby dítě chodilo do mateřské školy rádo, aby se na pobyt mezi ostatními dětmi těšilo.*“ – nikde však není napsán postup, adaptační program nebo spolupráce s rodiči a jejich možnosti.

Dnes se z literatury dočteme, že o úspěšné a dokončené adaptaci můžeme mluvit tehdy, když se dítě pohybuje ve skupině samostatně a sebevědomě, uzavírá přátelství a chce pro sebe využít šance, které mu docházka do mateřské školy poskytuje. V dnešní době je kladen velký důraz na individuální přístup k dětem. Samotná adaptace je považována právoplatně za individuální a dlouhodobý proces. Je však možné, že u některých dětí bude probíhat adaptační proces znovu, například po delší nemoci, nebo pokud z nějakého důvodu mateřskou školu delší dobu nenavštěvuje.

3.1. Adaptační problémy předškolního dítěte

Připravenost dítěte na to, aby se vyrovnalo s mateřskou školou, je ovlivněna také tím, zda v rodině současně nedochází k nějakým jiným větším životním změnám, jako je např. narození sourozence, stěhování, ale také rozvodu rodičů nebo ztrátě zaměstnání otce či matky. V každém případě vždy platí, pohovořit si s paní učitelkou. Každá informace, kterou jí rodiče o svém dítěti a své rodině poskytnou, je pro ni vítaná a pomůže jí zvolit správný přístup k dítěti a v adaptačním období hodně napomoci.

Adaptace nových dětí v mateřské škole je postupná a adaptační programy jsou různé, vždy přizpůsobené individuálním potřebám dětí.

Je mnoho způsobů, jak velkým adaptačním problémům předcházet. Ještě před nástupem dítěte do mateřské školy, je vhodná a osvědčená, návštěva MŠ v odpoledních hodinách s rodiči. Dítě si tak „otukává“ a seznamuje se pozvolna s prostředím, do

kterého bude docházet. Další fází je, že dítě první týden navštěvuje MŠ dle dohody, například dvě hodiny dopoledne, rodič může být ve třídě samozřejmě s dítětem podle svého přání, následuje postupné přivýkání dle individuálních potřeb. Dobré učitelky respektují potřeby a přání dětí, děti si mohou do MŠ nosit svoji oblíbenou hračku, každý den při příchodu s dítětem individuálně pohovoří. Navozují situace pohody, klidu – individuálně nabízejí hračky, činnosti. U dětí nepotlačují základní psychické, ani fyziologické potřeby. Paní učitelky vyvíjí snahu o začlenění do kolektivu nenásilnou formou a vhodnou motivací. Jako příklad uvedu seznamovací hru na zapamatování jmen – „Vrtulníček“. Vštěpujeme dětem pravidlo – pomoc slabšímu a mladšímu.

Velkým problémem, se kterým se však potýkají učitelky mateřských škol, je vysoký počet dětí na třídě, což někdy může na adaptaci dětí zapůsobit negativně. Povolená hranice je až 28 dětí.

Z praxe jsem také vyzorovala, že děti, které mají větší problémy s adaptací, velice rády malují. Dlouho jsem přemýšlela proč? A došla jsem k výsledku, že je to činnost, při které nepotřebují ostatní děti, vystačí si samy, utíká jim při kreslení čas, který se zdá dětem v počátcích dlouhý. A hlavně, kresba je pro předškolní dítě tím nejpřirozenějším vyjadřovacím prostředkem. Dítě kreslí stejně samozřejmě, jako dospělí mluví. Stojí za to, naučit se dětskou kresbu číst! Dítě někdy poví kresbou více, než by se odvážilo říci slovy. A právě to je také jedna z možností, jak se s některými dětmi v začátcích sblížit.

Pokud se dítěti delší dobu nedaří na mateřskou školu a novou situaci adaptovat a je patrné, že obtíže budou přetrvávat, je potřeba hledat příčinu či důvod, proč tomu tak je. Jako jeden z důsledků špatné adaptace může být u dětí neuróza.

Příčiny vzniku neuróz u dětí:

- a) vrozené faktory (zvýšená senzitivnost, labilita nervové soustavy, tělesné vady),
- b) vývojová fáze (určitá vývojová období přinášející větší zatížení CNS, např. zhoršená adaptabilita),
- c) infekční choroby (každá infekční choroba oslabuje nervovou soustavu dítěte),
- d) závadné hygienické podmínky (nedostatek spánku, přetěžování),
- e) nevhodná výchova.

Čerpáno z www.scrivube.com

3.1.1. Podpora dětí a rodičů před a během adaptačního období v MŠ

Vycházím ze Školního vzdělávacího programu mateřské školy „Čtyřlístek“, v níž pracuji.

Adaptační a zkušební doba v mateřské škole, kde pracuji, je umožněna individuálně a s ohledem na možnosti rodičů a zvláštnosti konkrétního dítěte.

Adaptační plán má dvě fáze.

- základní
- doplňkovou

Základní fáze je rozvržena do dvou týdnů takto:

- 1.týden – 1.den v MŠ za účasti rodičů - přivítání, vzájemné seznámení – max.1 hod.
do konce týdne docházka dítěte nejdéle do 10,00 hod. - možnost s rodiči
- 2.týden – dopolední docházka - možnost s rodiči:
odchod před obědem - 11,30 hod.
odchod po obědě - 12,30 hod.

Od třetího týdne, pokud probíhá adaptace bez obtíží, je možné vyzkoušet celodenní pobyt dítěte v MŠ s odchodem po 15,00 hodině. To platí pouze, pokud se nejedná o děti "čtyřhodinové". Děti tzv. čtyřhodinové: Nástup v 08,30 - 12,30 s obědem. Tuto dobu je nutné dodržovat! Pokud si dítě zvyká pomaleji, domluví si rodič s učitelkou další individuální průběh adaptace.

V rámci **doplňkové fáze** nabízíme našim budoucím klientům – rodičům a dětem, možnost navštěvovat mateřskou školu jedenkrát týdně od 15,00 do 17,00 hodin každé úterý. Děti si zde nenásilně zvykají na prostředí školy, třídy, seznámí se s personálem školy a budoucími učitelkami. Nástup do MŠ není pro takové děti stresující, naopak se na nás těší.

4. Případové studie adaptačního období

4.1. Popis situace a relevantních souvislostí

4.1.1. Charakteristika školského zařízení

Případové studie budu realizovat v mateřské škole **ČTYŘLÍSTEK**, Za poštovskou zahradou 588, 190 11 Praha – Běchovice.

Jedná se o státní organizaci, zřizovatelem je městská část Praha Běchovice. Provoz mateřské školy je celodenní od 6,30 – 17,00. Mateřská škola má kapacitu 100 dětí – 4 třídy. Třídy jsou rozděleny zpravidla podle věku dětí, přijímány jsou děti, které dovršily tři let. Třídy jsou moderně a účelně vybaveny a barevně odlišeny (třída červená, zelená, modrá a žlutá). Součástí MŠ je také prostorná školní zahrada v níž jsou houpačky, prolézačky... Stravování je zajištěno z nedalekého Domu s pečovatelskou službou, součástí mateřské školy v současné době není jídelna, ale do budoucna je v plánu.

Vzdělávací program MŠ – „Jen si děti všimněte, co je krásy na světě“ (zaměřeno na environmentální výchovu, zdravou mateřskou školu a kladný vztah k přírodě) a je v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Jednotlivé třídy pracují podle vypracovaných Třídních vzdělávacích programů.

Personální obsazení mateřské školy:

- ředitelka MŠ
- zástupce ředitelky
- 7 učitelek
- 2 pracovnice přípravy jídla
- 2 uklízečky
- 1 ekonomka MŠ (externí pracovnice)

➤ 1 údržbář

- kvalifikovaní pracovníci MŠ: 4
- nekvalifikovaní: 5 (4 učitelky si vzdělání doplňují)
- průměrný věk: 39 let

4.1.2. Popis problému, který bude řešen

V praktické části bakalářské práce provedu případové studie adaptačního období čtyř dětí ze své třídy. Případové studie zahrnují pozorování dětí a popis zvolených adaptačních prostředků a strategií, spolupráci s rodinou v časovém období od zápisu dítěte do MŠ (jaro 2010) do ledna 2011.

4.2. Související faktory a skutečnosti, varianty řešení

4.2.1. Faktory, které by mohly ovlivnit řešený problém

- délka praxe učitelky v mateřské škole
- vzdělání a odborné znalosti učitelky MŠ
- osobnost učitelky MŠ
- velikost mateřské školy a počet dětí ve třídě
- klima a kolektiv třídy
- výchovné styly v rodině
- počet obyvatel a velikost městské části, kde se MŠ nachází

4.2.2. Možné varianty řešení problému

- a.) Vyzkouším všechny dostupné adaptační programy postupně, abych poznala, který je nejúčinnější.
- b.) Adaptační proces nových dětí nechám na své kolegyni, i když vím, že praxi v mateřské škole má minimální, budu pouze přihlížet, případně poradím
- c.) Budu se držet adaptačního programu daného pro naši mateřskou školu a vždy budu přistupovat k dítěti individuálně dle potřeb a možností.
- d.) Protože jsem již dříve pracovala jako učitelka v jiné MŠ, kde adaptační program neměli, nebudu se problémem adaptace vůbec zabývat.

4.3. Vlastní řešení problému

4.3.1. Proč je zvoleno právě toto řešení

Zvolila jsem variantu řešení pod písmenem c). Vysvětlení, proč takto činím je následující:

Pokud bych volila variantu a), děti by se podle mne cítily dost nejisté, jelikož bych jednala každou chvíli jinak a možná bych sama nevěděla, co kdy dělat. Působila bych před dětmi, celkově zřejmě dost zmateně. Myslím si, že jistotu by neměli ani rodiče dětí

Varianta b) na první pohled nevypadá jako úplná katastrofa, ale pokud bych adaptační dobu u dětí řešila tímto způsobem, rozhodně bych u dětí neměla autoritu a autoritou by získala pouze má kolegyně. Děti by jistě brzy poznaly, že jistotu a pocit bezpečí mohou očekávat pouze od mé kolegyně.

Řešení bodu d) jistě nepatří mezi šťastnou volbu. Děti bez zájmu učitelky o adaptační problémy se nemohou cítit v mateřské škole od začátku bezpečně. Jsou děti, kterým adaptace nedělá problémy, ale citlivější děti na změnu potřebují podporu od paní učitelky, když spolu tráví část dne (v některých případech větší část dne). Nezájem paní učitelky o adaptační proces působí podle mého názoru negativně také na rodiče dětí, kteří počítají s tím, že jejich dítěti bude věnována nejlepší individuální péče (což je při počtu 25 dětí na třídu někdy zapeklitá situace). Nicméně naslouchání dětem a jejich potřebám, vyhodnocení, která situace je důležitější před ostatními, patří podle mne k dovednostem dobré paní učitelky. Je pravděpodobné, že každé dítě bude mít zpočátku menší, či větší adaptační problémy. Jsou děti, které potřebují pomoci s adaptačními problémy až po čtrnácti dnech nebo později. Paní učitelka by na tyto situace měla být připravena.

4.3.2. Podrobnější popis tohoto řešení

Již u zápisu dětí do mateřské školy (zároveň Den otevřených dveří) jsem vybrala čtyři děti, u kterých budu sledovat adaptační proces. Bydlím téměř na vesnici zcela na okraji Prahy, většinu dětí zde znám a jejich rodiče jsou moji vrstevníci. Při výběru dětí jsem nejprve konzultovala s paní ředitelkou, zda od září budou opravdu v mojí třídě. Jelikož jsme již u zápisu přibližně věděly, kolik dětí ze třídy odejde, nebylo těžké toto odhadnout. Děti odcházely do mateřské školy v místě svého bydliště (během roku, ve vedlejší městské části rozšířily kapacitu dvou mateřských škol), tudíž třída byla dále

plánovaná jako heterogenní, doplněna malými dětmi ve věku 3 – 4 roky. V současné době (září 2010), mám sedm předškoláků, čtyři děti ve věku tří let a 14 dětí 4 – 5 let.

Výzkum budu provádět u těchto dětí:

4.3.2.1. Dívka Tereza

Věk dívky při vstupu do MŠ: **3,8** (narozena leden 2007)

Rodinné podmínky: úplná rodina žijící v manželském svazku. Dívka má malého ročního brášku. Rodiče dětí nemají žádné finanční problémy, žijí spokojené manželství, na dnešní podmínky celkově hodnotím jako nadstandard. Matka se svým dětem a rodině věnuje na plný úvazek, otec podniká s nemovitostmi.

K zápisu do mateřské školy přišla s Terezkou celá rodina. S paní ředitelkou jednal otec, matka se celou dobu věnovala svým dětem.

Rodiče nevyužili možnosti navštěvovat mateřskou školu jedno odpoledne týdně. Tuto možnost má u nás každé přijaté nové dítě, vždy v úterý mezi 15,00 – 17,00 hodinou. Téměř celé léto byla rodinka mimo místo bydliště, Tereza proto neměla kontakt s vrstevníky a kamarádkami, které půjdou od září také do mateřské školy. Matka je s dětmi hodně sama, nevyhledává společnost.

1. 9. 2010 – Tereza přišla do mateřské školy s celou rodinkou. Ve třídě zůstala dívka pouze s maminkou po dobu jedné hodiny. Další hodinku byla ve třídě Terka sama, po dohodě s maminkou (domu se dívce nechtělo, proto matka vyzkoušela tuto hodinku „o samotě“. Nové hračky ji zaujaly natolik, že se během hodinky po mamince nesháněla, hrála si však sama, většinou s kočárky a s panenkami. Poté si ji rodiče odvedli domů. Terka prožila první dvě hodinky v mateřské škole v klidu a pohodě.

2. 9. 2010 – Tereza přišla s maminkou na jednu hodinu dopoledne. Opět si hrála nejvíce s panenkami a s kočárkem. Do diskusního kruhu a vítání s žabičkou se nezapojila, dívala se spolu s maminkou. Odcházela před svačinou, byly tak s mamkou domluvené.

3. 9. 2010 – Dnešní dopoledne strávila dívka v mateřské škole sama bez maminky. Maminka potřebovala sama někam odjet a Terku připravila na to, že bude dnes ve školce do oběda sama. Tereza byla k mému překvapení velice v pohodě a neustále mi chtěla něco vyprávět. Do komunikačního kruhu se zapojila, seděla vedle mne. Při pobytu venku si hrála s kočárkem a v písku. Po obědě, když přišla maminka, byla však Terka moc ráda, bylo poznat, že delší pobyt by asi nezvládla. Maminka se na

pobyt v MŠ informovala. Poradila jsem mamince, aby v pondělí už zkusila dívku nechat ve školce samotnou, když to dnes zvládla.

6. 9. 2010 – Tereška přišla do školky opět pouze na dopoledne a na moji radu bez maminky. Terka si hrála v kuchyňce a občas se přišla zeptat, kdy přijde maminka. Do komunikačního kruhu se nezapojila, seděla u kuchyňky a pozorovala, neplakala. Dnes přijela do mateřské školy paní Lhotáková se svým divadélkem, to se dívce velice líbilo a těšila se na divadélko už od odchodu maminky. Maminku Terka po obědě už vyhlížela. Maminka se na pobyt dcery informovala (po víkendu si myslím, že dívka zvládne dopoledne v mateřské škole bez problémů).

7. 9. 2010 – Terka dnes do školky nepřišla, maminka volala, že se dcerce nechce do školky a také je mírně nachlazená, tak si dcerku nechá raději tento týden doma. (Osobně si myslím, pokud je důvod hlavně ten, že se dívce nechce do školky a maminka jí nechá doma, tak budou přetrvávat adaptační problémy a dívce tento postup neprospěje.)

13. 9. 2010 – Dívka dnes přišla do mateřské školy téměř po týdnu a s pláčem. Mamince jsme říkaly, aby se s dcerkou bez váhání rozloučila, že vše bude v pohodě, podobné reakce jsou běžné. Matka však loučení prodlužovala, Terce toto nijak neprospělo. Poté, co odešla maminka, byla dívka ještě chvíli uplakaná, ale brzy se zapojila do her s ostatními dětmi (nezapojí se jen do her mezi kluky, komunikuje pouze s děvčaty). Do řízených činností se dívce příliš nechce, nenutíme ji, ale po chvíli Terka přijde sama a chce také pracovat. Při volné hře dává dívenka přednost kreslení a velice ráda si hraje v kuchyňce. Maminka dcerku vyzvedla po obědě a na pobyt se informovala.

15. 9. 2010 – Dnes přivedl Terešku do mateřské školy tatínek a vše, včetně příchodu, bylo bez problémů. Tatínek se na moji radu rázně rozloučil a dívku jsem si odvedla rovnou k oblíbené kuchyňce. Tereška neplakala a působila celkově dnes vyrovnaně. Poprvé také mluvila o svém bráškově, kterému je jeden rok. Stále však nevyhledávala kolektiv kluků (může to být také tím, že u nás ve třídě je velká převaha dívek – 18/7 a tudíž si menšina kluků hraje většinou pohromadě). Terka se celkově docela rozpovídala a také se během dopoledne informovala, jestli opravdu přijde maminka po obědě. Když po obědě čeká dívka na maminku, vždy si staví puzzle, které jí také velice baví a dá dohromady i složitější obrázky.

16. 9. 2010 – Dnes přivedla dívku maminka a v šatně opět plakala, že chce domů. Maminka byla odhodlaná vzít si dceru domu, když tak pláče. To jsme jí ale nemohly doporučit, situace by se další dny opět opakovala. Terku vzala za ruku jedna předškoláčka, která byla také zrovna v šatně a přivedla ji se mnou do třídy. Terka se velmi brzy uklidnila a poté si hrála téměř celé dopoledne s touto předškoláčkou, která je velice šikovná a mnoho dětí pozitivně zapůsobí. Dívky si hrály s panenkami a skládaly puzzle. Maminka přišla pro dcerku po obědě a na pobyt se opět informovala. Radily jsme, zda by dceru mohl přivádět do mateřské školy otec, protože dle mého názoru Tereška využívá toho, že je maminka doma s bráškou a požívá tzv. „citové vydírání“. Bohužel toto není v možnosti rodiny. Otec odjíždí zpravidla brzy do práce. S maminkou jsme se tedy domluvily, že opravdu urychlí, v zájmu o dceru, rozloučení. Myslím, že pokud takto matka opravdu učiní, bude Tereška brzy v naprosté pohodě.

20. 9. 2010 – Tereška dnes neplakala, ani když jí přivedla maminka. Zapojila se do her s ostatními dětmi. Terku zajímají klasické holčičí hračky, kočárky, panenky, kuchyňka. Začala hodně povídat. A vyzozorovala jsem, že pokud něco uklidí, nebo se jí něco povede, Terka si sama odpoví: „Já jsem šikulka!“ – zajímavé a možná zvyk z domova, možná dívku takto maminka chválí a tak si to připomíná ve školce (nevím, pouze dedukuji...)

Maminka se na pobyt opět informovala a ptala se, zda by dcera mohla chodit do mateřské školy celý den. Z pozice učitelky, ale i matky toto nemohu doporučit. Terka si nyní na mateřskou školu začíná dobře zvykat, a pokud by matka pobyt prodloužila, Terka by mohla hodně žárlit – má přeci jen mladšího brášku a celodenní pobyt by mohla považovat za zradu a adaptační proces by se zkomplikoval. Maminka souhlasila.

29. 9. 2010 – Dívka přichází do mateřské školy již bez pláče. Hraje si většinou s klasicky dívčími hračky – kočárky, panenky, kuchyňka... Do řízených činností se zapojuje, je šikovná na malování. Jako jedna z mála umí pracovat s vodovými barvami. Zatím si stále hraje hodně samostatně, nevyhledává kolektiv (pokud přeci jen, tak pouze kolektiv dívek). Při pohybových hrách se drží u paní učitelky. Stále hodně povídá a vypráví, co dělá doma a u babičky.

30. 9. 2010 – Tereška mnohem více spolupracuje, než tomu bylo před týdnem. Zapojí se do všech činností, kromě vítání s žabičkou, to pouze pošle žabičku dále a nic jí neřekne. S paní učitelkou však komunikuje bez ostychu. Je poznat, že se pohybuje převážně v kolektivu dospělých lidí. Bráchu má ještě velice malého, ale mluví o něm

hezky. Myslím si, že maminka dcerku do péče o brášku zapojuje, umí si hezky hrát s panenkami. Stále také mluví o tom, že nechce spát ve školce, že bude chodit pořád po „o“! Maminka by ráda zvykala dceru v mateřské škole na celý den. Z pedagogického hlediska jí to nedoporučujeme, matka se nás ptala na názor, tak jsme na toto téma diskutovaly.

1. 10. 2010 – Terka nepláče, spolupracuje, je aktivní a činorodá. Vyzorovala jsem však, že dívka začíná úmyslně ubližovat dětem, někdy je nenápadně bouchne, kopne nebo jim bere hračky. Vždy odvedeme dívku k pravidlům a ona přesně ví, co porušila, ale prý neví, proč to dělá! Vůbec se o tom nechce bavit. Pravidla máme potvrzená otiskem ruky a Terka ví, že to udělat neměla.

4. 10. 2010 – Dívka nepláče ani po víkendu. Hraje si s dětmi, zapojí se do her, nebo sama také nějaké hry vymyslí. Zapojí se i do her s kluky. Často opakujeme, že se dětem neubližuje, že se k sobě přece chováme hezky. Pokud sama vymyslí hru, jedná se většinou o vaření v kuchyňce, kočárky nebo obléká panenky. Panenky Terezu dnes velmi zaujaly. Vzala si k sobě ještě tři dívky a docela pěkně si vydržely hrát.

Maminka Terezky říkala, že dceru bude nechávat ve školce pouze na dopoledne. Dříve jsme se bavily, že by ráda, aby Terka v mateřské škole spala, ale prý změnila názor a zatím bude dceru vyzvedávat po obědě.

7. 10. 2010 – Terezka se cítí v mateřské škole dobře. Všimla jsem si, že je velice ráda středem pozornosti. Je hodně upovídána. Stále vypráví dětem i paní učitelce. Všechno by ráda dělala první, řízenou činnost, vítání se žabičkou i pohybové hry – např. „zajíček ve své jamce“. Pokud Terku neurčíme nebo nevybereme první, někdy se urazí, ale netrvá to dlouho a spolupracuje dál. Zajímá jí prakticky vše – malování, panenky, dřevěné koleje, puzzle, ale také autíčka. Ráda dětem radí, co mají dělat.

11. 10. 2010 – Terezka dnes nepřišla do školky, je nemocná. Do mateřské školy nebude dívka chodit přibližně čtrnáct dní – bere antibiotika.

25. 10. 2010 – Dívka přišla do mateřské školy po nemoci a chovala se úplně přirozeně. Jediné co jí dělá problémy, jsou společná pravidla! Nerada si je opakuje. K dětem se chová kamarádsky. Ve volné hře začíná být velmi aktivní a vynalézavá. Ráda si hraje na paní doktorku a zapojí do hry i více dětí najednou. Zapojí se i do stavění dřevěných kolejí s kluky.

2. 11. 2010 – Tereza začíná být velmi společenská, upovídána a kamarádká. Velice ráda staví z velkých molitanových kostek různé hrady a domečky. Zařizuje si

s dívkami „domácnost“. Při řízených činnostech je šikovná převážně ve výtvarném projevu. Po rozhovoru s rodiči jsme zjistili, že dcera bude stále chodit do mateřské školy pouze na dopoledne. Rodiče jsou spokojeni, že se Terezce v mateřské škole líbí a je v jejich možnostech, umožnit pobyt v MŠ na kratší dobu.

V současné době považují Terezu za **adaptovanou** na prostředí a režim v mateřské škole.

4.3.2.2. Dívka Barbora

Věk dívky při vstupu do MŠ: **4,3** (narozena červen 2006)

Rodinné podmínky: úplná rodina mladého věku. Otec podniká, matka je státní zaměstnanec. Mají paní na úklid a chůvu na hlídání. Barborka vyrůstá jako druhorozené dítě, má desetiletého bratra. Rodina nemá finanční problémy. Opět hodnotím životní styl jako nadstandard.

Při zápise byla s Barčou maminka. Dívenka si v mateřské škole nehrála, byla pouze u maminky, vypsaly přihlášku a poté z budovy mateřské školy odcházely. Rodiče nevyužili možnosti návštěvy mateřské školy jednou týdně. Matka je s dcerkou doma, do práce nastupuje v září 2010 na plný úvazek.

1. 9. 2010 – Barborka přišla poprvé do vedlejší (žluté) třídy. Rodiče si špatně přečetli seznam dětí a Barče řekli, že bude ve žluté třídě. Poté jsem k Barborce přišla, že si ji spolu s maminkou odvedu k nám do zelených „žabiček“, Barborka se však rozplakala, že chce zůstat ve žluté. Po dohodě s učitelkami jsme toto tolerovaly, jelikož maminka musela odejít hned první den do práce a dívka byla ve školce celý den. Na matce bylo vidět, že naše rozhodnutí velmi uvítala, aby Barča neplakala. Nicméně po obědě se dívenka začala ptát po mamince, ale při pohádce usnula. Maminka si dcerku vyzvedla kolem půl čtvrté a zajímala se o průběh pobytu v MŠ. Mamince jsme s kolegyní radily zkrácený pobyt na dopoledne, ale maminka bohužel chodí do práce a chůva může dívku vyzvednout také až ve tři hodiny (spolupráce s rodinou v tomto směru zřejmě není možná, jsem však přesvědčená, že by pobyt na dopoledne dívce moc pomohl).

2. 9. 2010 – Dívka přišla do školky v osm hodin, po odchodu maminky neplakala, zdá se, že bude zatím vše v pořádku, bez slziček. Barborka se zapojila i do přivítání s žabičkou a do komunikačního kruhu bez problémů. Při vymýšlení pravidel

byla také celkem aktivní, komunikovala bez problémů. Při volné hře dává přednost kreslení. Nechce si moc hrát, říká, že to neumí, občas přijde za mnou, abychom spolu postavily puzzle. Problém začal opět po obědě, kdy se sháněla po mamince. Kolegyně četla pohádku přímo u její postýlky a dívka usnula. Vyzvedla jí chůva ve tři hodiny.

6. 9. 2010 – Ráno přivede dcerku vždy maminka, rozloučí se spolu a dívka nepláče, dnes strávila v mateřské škole opět celý den. Zapojila se do diskusního kruhu – povídání o víkendu, líbilo se jí i divadélko. Při volné hře dává vždy přednost kreslení a kuchyňce. Mezi děti se moc nezapojuje. Dnes se ani neptala po mamince, opět ji vyzvedla chůva.

9. 9. 2010 – Dívka se v mateřské škole začíná dle mého názoru cítit dobře. Již se začleňuje do kolektivu dětí, které navštěvují tuto třídu druhým rokem. Jsou chvíle, kdy Barču nechtějí děti zapojit do hry, dívka to řeší násilím, tím, že ubližuje dětem, hlavně klukům (podle mne si může myslet, že kluci jí to nevrátí, protože je holka). Poté připomínáme neustále pravidla! Po mamince se neshání, denně Barborku vyzvedává chůva kolem třetí hodiny.

13. 9. 2010 – Dívka přišla opět do mateřské školy bez problémů. Zapojila se do her, ale také se dokáže zabavit sama. Při řízených činnostech spolupracuje bez problémů. Snaží se, celkem úspěšně, zapojit do „zajetého“ kolektivu. Rozumí si s děvčaty, ale také s kluky. Při volné hře dává přednost kreslení, kuchyňce, ale také velice ráda staví dřevěné koleje.

V současné době považuji Barborku za **adaptovanou** na mateřskou školu. Při změnách, či jiných výkyvech situaci zaznamenám.

11. 10. 2010 – Barborka byla týden doma a i po delší době, kdy mateřskou školu nenavštěvovala, neprojevovala sebemenší adaptační problémy. Pouze dívka první dny po nemoci nerada uklízela hračky na místo a měla malé problémy se stolováním.

4.3.2.3. Chlapec Adam

Věk chlapce při vstupu do MŠ: **3,3** (narozen červen 2007)

Rodinné podmínky: úplná rodina v manželském svazku, oba rodiče mají již jedno manželství za sebou a vychovávají ještě dva syny, 9 a 12 let (první manželství matky)

Matka nastoupila do práce, když byl Adamovi jeden rok, ale pouze na dva dny v týdnu. O Adámka se staral starší bratr nebo dvě paní na hlídání. Otec i matka jsou zaměstnání.

K zápisu přišel s chlapcem otec a starší bratr. Chlapec si hned začal hrát s nabízenými hračkami. Matka využila možnosti, kterou nabízíme a docházela s Adámekem každé úterý do mateřské školy na dvě hodiny. Chlapec si hrál samostatně a pozoroval děti. Později se mezi děti také zapojil, ale moc nekomunikoval, spíše udělal, co mu děti řekly (jsou přece jen starší, Adámkovi jsou tři roky koncem června). Hra s vrstevníky mu však nedělá žádné problémy.

Životní úroveň této rodiny hodnotím jako průměrnou, přizpůsobenou k výchově tří dětí.

1. 9. 2010 – Adam přišel do mateřské školy v doprovodu obou rodičů a rovnou na celý den. Rodiče nemají možnost umožnit dítěti zkrácený pobyt v MŠ. Adam se však v kolektivu cítí dobře, zapojí se do her a nejeví známky smutku, působí velmi vyrovnaně a šťastně. Vyzvedla ho matka a na pobyt syna se informovala.

2. 9. 2010 – Adámek prožil i druhý den v mateřské škole bez problémů. Hrál si, zapojil se do vítání s žabičkou a při sestavování části pravidel pouze poslouchal. Celkově chlapec moc nekomunikuje, nemá širokou slovní zásobu.

3. 9. 2010 – Dnešní ráno nás Adámek překvapil. Nechtělo se mu od maminky do školky. V šatně trochu plakal, když ho maminka přivedla do třídy, vzala jsem ho za ruku, zamávali jsme mamince a chlapec si šel hrát. Začal trochu plakat po svačince, když odcházel domů Matěj s maminkou, tak jsme spolu poslali mamince pusu z okna a za okamžik se uklidnil. Na zahradě se počůral a sháněl se po mamince. Po obědě usnul, starší bratr vyzvedl chlapce ve tři hodiny. (Adámek věděl již ráno, že ho vyzvedne starší bratr, je možné, že se bál, aby maminka někam neodjela a cítil se nejistě...)

6. 9. 2010 – Dnes v šatně chlapec opět plakal a maminku nechtěl pustit do práce. Vzala jsem ho za ruku k oblíbeným hračkám – dřevěné koleje, ale moc nechtěl spolupracovat, ale plakal ještě ve třídě. Dnes Adámka uklidnilo pouze divadlo, jinak byl plačtivý. Odpoledne si chlapce opět vyzvedl starší bratr.

7. 9. 2010 – Mamince jsme poradily, jestli by nemohla synka vyzvedávat odpoledne ona, nikoliv bratr. Dle mého názoru je možné, že Adámek pláče, protože pro něho nepříjde odpoledne maminka. Moc nekomunikuje, tak nám toho řekne málo. Maminka souhlasila a synovi to v šatně řekla, ale stejně chlapec při odchodu maminky

plakal. Adámek se během dne ujišťoval, zda přijde maminka a občas mu bylo do pláče. Odpoledne, když pro něho přišla, bylo vidět, že má radost.

9. 9. 2010 – Chlapec je stále plačtivý, když maminka odchází ráno do práce, během dne je klidný, nijak zvlášť se neprojevuje, moc nekomunikuje, hraje si spíše samostatně. Odpoledne vyzvedává Adámka matka mezi půl čtvrtou a čtvrtou hodinou. Mamce o mateřské škole vypráví. (v rodině je chlapec komunikativní, zábrany jsou v mateřské škole – tudíž slovní zásoba je nejspíše v normě tříletého dítěte) – Adamovu „nemluvnost“ v mateřské škole přiřazuji k adaptačním problémům. Slovní zásoba v domácím prostředí, po rozhovoru s rodiči, odpovídá tříletému dítěti. Spolupráce s rodiči je dobrá, matka se vždy odpoledne na pobyt syna informuje.

13. 9. 2010 – Adámek si je stále nejistý a při odchodu maminky pláče. Během dne se na maminku informuje. Stále si hraje spíše samostatně, nevyhledává kolektiv, vystačí si sám a vydrží si dlouho hrát. Například dřevěné koleje staví třeba půl hodiny. Při pobytu na zahradě jezdí pouze na plastové motorce. Řízené činnosti chlapce příliš nebaví, nevydrží se téměř vůbec soustředit. Matka se na syna pravidelně informuje. Po rozhovoru s rodinou jsem se dozvěděla, že Adam nerad kreslí, což jsem se také sama přesvědčila.

16. 9. 2010 – Dnes Adámek neplakal. Matka příliš neprodlužuje rozloučení, vždy syna ujistí, že pro něj přijde odpoledne po svačince a popřeje mu pěkný den. Chlapec se v mateřské škole stále cítí lépe o samotě, s dětmi ani s námi nekomunikuje (vím však, že tato zábrana je opravdu pouze v mateřské škole – proč?). Dnes se zajímal hodně o velké molitanové kostky, dřevěné kostky a nákladní auta – vozil kostičky v autě z místa na místo téměř 45 minut. Je vidět, že na Adámka je v mateřské škole celý den dlouhý. Vzhledem k zaměstnání rodičů však jiná možnost není a tak musíme počítat s tím, že u tohoto chlapce bude adaptace nejspíše z těchto důvodů delší.

20. 9. 2010 – U chlapce mám pocit, že čím déle chodí do mateřské školy, tím méně komunikuje, jak s námi, tak s dětmi. Jako, kdyby se nemohl vnitřně vyrovnat s tím, že docházka do mateřské školy, je už „napořád“. Když Adámek docházel do mateřské školy na jaře jeden den v týdnu, tak se mezi děti zapojil. Je tichý, klidný, hraje si hodně sám a v podstatě s čímkoli, udělá to, co mu řekneme, samotného ho téměř nic nenapadne (působí celkově pasivně)... Jeden poznatek – nezná barvy, ani základní! Již nepláče, ani během dne. Vyzvedává ho maminka nebo otec.

29. 9. 2010 – Adámek stále příliš nekomunikuje. Začíná si však povídat hodně pro sebe, ale není mu příliš rozumět. Odpoledne se chlapce věnujeme dle možností individuálně – snažíme se vštěpovat základní barvy. Adámka tato činnost vůbec nezajímá, je pasivní. Po rozhovoru s rodiči víme, že chlapec údajně barvy zná, ale dost si je plete. Prý má barvu vždy spojenou s nějakým předmětem, např. sluníčko = žluté, ale když mu vysypeme pastelky, tak pouze žluté nevybere!

1. 10. 2010 – Adámek začíná pozvolně komunikovat, zatím pouze s námi, nikoliv s dětmi. Jsou chvíle, kdy řekne souvislou větu. Hraje si rád s dřevěnými kolejkami a s legem Duplo. Občas se také zapojí do hry mezi dětmi, například pomáhá stavět loď z velkých molitanových kostek – oblíbená činnost všech dětí dohromady. Rád také staví zoologickou zahradu. Nezajímá ho kreslení – postavu ale vůbec nenakreslí, ani hlavonožce.

5. 10. 2010 – Adámek nepláče, když přijde do mateřské školy, ale ani během dne. Zajímavý poznatek – chlapec na vše říká „ano“. Jinak s námi opět vůbec nekomunikuje. Když se na něco zeptáme, tak pokaždé říká ano a to i v případě, že se odpověď ano nehodí. Například: „Chceš si hrát s autíčkem nebo stavět kostky?“ – „...ano...“ atd. Rodiče říkají, že doma syn komunikuje, o školce však prý nic nepovídá. Když Adámka rodiče vyzvednou, jsou na něj moc hodní, maminka mu dá vždy pusku na přivítanou.

11. 10. 2010 – Chlapec nekomunikuje ani odpoledne, když se mu věnujeme individuálně. Pokud ho vyzvedávají rodiče, chodí Adámek ze školky mezi posledními, tak je na chlapce dost času, co se týká individuální péče. Barvy stále nezná. Pokud mu dáme za úkol vybarvit červené jablko, tak neví jakou barvou. Pokud mu červenou nabídneme, jablko vybarví a docela hezky. Chlapec má na svůj věk velkou trpělivost. Pokud ho zaujme nějaká činnost, vydrží si dlouho hrát s jednou věcí. Například dřevěné koleje nebo kostičky. Má své oblíbené hračky, ale s dětmi si nehraje. Pokud přece jen přijde k dětem, tak jim ale ubližuje. Po přivedení k pravidlům řekne opět „ano“.

13. 10. 2010 – Adámek opravdu začíná dětem dost ubližovat. Každý den opakujeme pravidla a chlapce k nim vždy přivedeme. Většinou mu dám ještě namalovat obrázek, aby si uvědomil, že se k dětem opravdu nemůžeme chovat ošklivě. Obrázek namaluje za chvíli, ale stále sedí u stolečku, pokud mu neřekneme, že si může jít hrát – vydrží to dlouho. Působí na mne dojmem, že doma musí asi hodně poslouchat. Po

rozhovoru s matkou se mi tato domněnka potvrdila. Prý má doma přísnou výchovu. Rodiče nepreferují volnou výchovu.

15. 10. 2010 – Chlapec začíná pozvolna komunikovat, ale není mu příliš rozumět. Jednu větu opakuje třeba třikrát a stejně někdy nevíme, co přesně říká. Je pomalejší, na úkoly reaguje pomaleji než ostatní děti. Mezi děti se začíná pozvolně zapojovat, oblíbil si pár dětí. Některým však stále ubližuje – většinou jedné dívce. Hraje si s dětmi, ale málokdy hru vymyslí, zapojí se do rozdělaného. Pokud děti postaví koleje nebo hrad z kostek, Adámek jim to neboří. Působí jako manuálně zručný – různé stavebnice z plastu nebo ze dřeva složí dohromady a vydrží dlouho u činnosti. Řízená činnost chlapce někdy baví, někdy nebaví, ale u výtvarných činností nevydrží dlouho, ale vždy práci dokončí – neobíhá od rozdělaného.

19. 10. 2010 – Adámek s námi komunikuje stále více a také je mu, až na výjimky, rozumět. Začíná si však od nás vynucovat hračky, se kterými si zrovna hrají jiné děti. Například, chlapec si hraje s míchačkou a Adam si s ní chce zrovna hrát také, tak k nám přijde a říká, že si tím autíčkem chce teď hrát... Říkáme, ať se s kamarádem domluví na později nebo aby si hráli společně, ale to Adam nedělá, stále tu konkrétní hračku od nás vyžaduje. Působí na mne, že si doma toto dokáže „zařídit“. (Po rozhovoru s maminkou, se mi domněnka potvrdila – Adámek to praktikuje se staršími bratry, kteří mu ustupují.) Pokud Adámkovi nevyhovíme, zkouší to ubližováním, poté chlapce odvedeme k pravidlům a on si za chvíli vybere jinou hračku – neuráží se ani nebrečí.

2. 11. 2010 – Chlapec je stále více komunikativní. Sám si vymyslí, s čím si bude hrát a zapojí se i ostatní děti. Stále má nejoblíbenější dřevěné koleje nebo velké molitanové kotky. Při řízených činnostech spolupracuje bez problémů. Výtvarné činnosti nepatří mezi jeho oblíbené, ale činnost vždy dokončí.

15. 11. 2010 – Adámek si začíná hrát se všemi dětmi. Komunikuje již bez zábran. Také jeho výslovnost se nepatrně zlepšila. Chlapec se nyní dost často zapojí do her s dívkami. Rád si „vaří“ v kuchyňce nebo v obchodě. Nosí nákupní košík a nakupuje plyšové ovoce.

V současné době považuji Adama za **adaptovaného** na prostředí a režim v mateřské škole.

4.3.2.4. Chlapec Matěj

Věk chlapce při vstupu do MŠ: **3,4** (narozen květen 2007)

Rodinné podmínky: úplná rodina žijící v manželském svazku. Matýsek má sestru, která chodí od září 2010 do první třídy. Otec podniká, matka v současnosti hledá práci na zkrácený úvazek. Životní úroveň této rodiny hodnotím jako průměr s dobrou péčí o děti.

K zápisu přišla s Matýskem celá rodina. S paní ředitelkou komunikoval otec, matka se věnovala dětem a **ptala se paní učitelky na adaptační program** v mateřské škole. Chlapec si hned začal hrát s nabízenými hračkami. Matka využila také možnosti, kterou nabízíme a docházela s Matějem každé úterý do mateřské školy na dvě hodiny. Chlapec si hrál hlavně se svojí sestrou, která byla předškolačka a pozoroval děti. Později se mezi děti také zapojil, ale vždy u toho měla být i Pavlínka. Hra s vrstevníky mu však nedělá žádný problém, pokud je poblíž matka nebo starší sestra.

1. 9. 2010 – Matěj přišel do mateřské školy v doprovodu obou rodičů. Maminka byla s Matýskem celou dobu ve třídě. Chlapec pouze pozoroval, s ničím si nehrál. Po hodině s maminkou odcházela pro starší sestru do školy a poté domů.

2. 9. 2010 – Matýsek prožil i druhý den v mateřské škole s maminkou. Zapojil se do stavění kostek, ale stále pozoroval, zda je poblíž maminka. Odcházely před svačinou. S matkou jsem se domluvila, na její přání, že zítra může Matýsek zůstat na svačinku.

3. 9. 2010 – Dnes zůstává chlapec také na svačinu. Opět se zapojil do stavění kostek a také přišel do diskusního kruhu (s maminkou). Při svačině mne Matěj mile překvapil. Jelikož si svačiny děti mažou samy, čekala jsem, že chlapec bude vyžadovat pomoc maminky. Matěj se přizpůsobil ostatním dětem, chvíli je však pouze pozoroval. Po svačině s mamkou odcházela domů (v tom okamžiku začal dnes plakat Adámek).

Po třech dnech si myslím, že Matýsek je silně vázán na svou matku, ale také ona na něj. Mám pocit, že v tomto případě bude mít Matýsek dlouho adaptační problémy, které ponese špatně i jeho matka.

6. 9. 2010 – Matýsek přišel dnes do třídy ještě s maminkou (na přání matky), neustále se rozhlížel a přemýšlel, s čím si hrát a vždy u něho byla maminka, také komunikační kruh absolvoval pouze s maminkou. Odcházela po divadélku, před obědem. Pokud Matýsek odchází domů s maminkou, začínají většinou plakat jiné malé děti.

Radila jsem mamince, jestli nechce zkusit zítra chlapce nechat v mateřské škole samotného, ale moc se jí nechtělo, prý si myslí, že syn na to ještě není připravený a do konce týdne využije nabídky našeho adaptačního programu a se synkem bude do MŠ docházet do oběda. Osobně si myslím, že na to spíše není připravena maminka a na chlapce toto psychicky přenáší.

10. 9. 2010 – Dnes přišel Matýsek naposledy, podle našeho adaptačního programu, s maminkou. Myslím si, pokud by matka byla rozhodnější, že by její syn již nyní zvládl dopoledne v mateřské škole sám, a proto nedoporučuji jiný, individuální adaptační program pro tohoto chlapce. Ve třídě si již našel kamarády a předškoláci (konkrétně jedna dívka), mu velice rádi s něčím pomohou, pokud bude třeba. Maminka má však jiný názor, prý chce pro syna „to nejlepší“, nicméně souhlasila s tím, že zkusí v pondělí odejít a syna nechat ve třídě samotného. Jediné co mne velice zarazilo, že se Matýsek vůbec sám neoblékal, když jsme šly ven. Maminka mi říkala, že to neumí i přesto, že to syna učí.

13. 9. 2010 – Matýsek dnes do mateřské školy nepřišel, prý je nachlazený a zůstane týden doma.

20. 9. 2010 – Chlapec přišel po týdnu s velkým pláčem. Od maminky vůbec nechtěl odejít. Když jsem Matýska odvedla do třídy, stále plakal, nechtěl si vůbec s ničím hrát. Stál u okna a sháněl maminku. Nezapojil se ani do vítání s žabičkou, ani do řízené činnosti – malovali jsme temperami. Při pobytu na zahradě moc neplakal, začal opět, když jsme se vraceli do školky. Maminka z toho byla očividně špatná, i když jsme jí říkaly, že tato reakce je normální. Důležité je, aby se s docházkou do MŠ vyrovnala matka, což bude v tomto případě asi složitější.

27. 9. 2010 – pondělí před Státním svátkem bylo důvodem malého počtu dětí, proto byl omezen provoz MŠ na jednu třídu. Matýsek byl nahlášen, ale nepřišel. Maminka syna ani telefonicky neomlouvala. (Dnes nepřišlo žádné z pozorovaných dětí.)

29. 9. 2010 – Matýsek stále ráno pláče, ale pouze pokud chlapce přivádí maminka. Toto není každý den, otec dítěte chodí párkrát týdně na ranní směny. Mezi děti se chlapec nezapojí, do řízených činností se zapojí vždy později, většinou hned nechce, ale z chování je patrné, že by ho to zajímalo (pokukuje a sleduje, co dělají ostatní děti). Když se na chlapce zaměřím a pozvu ho mezi nás, otočí se. Nakonec však přijde a řízené činnosti udělá. Nejraději si vyhledává omalovánky nebo malá zvířátka.

Matka se k mému překvapení v poledne na chlapce neinformuje. Chlapec maminku vždy vyhlíží a běží k ní, nepláče však, když jí vidí.

30. 9. 2010 – Ráno přivedl chlapce otec a byl vyrovnaný a malinko více komunikativní – pozdraví, odpovídá na otázky, ale s dětmi si nehraje. Většinou chodí po třídě a pozoruje, sám si hračku nevybere, využívá nabízených činností – stavění kostek, puzzle, modelínu. Většinou si povídá pro sebe nebo povídá paní učitelce, že do školky nebude chodit! Ptáme se „proč?“ a odpovídá: „no nebudu!“. V oblékání je relativně samostatný, pouze mu to déle trvá a potřebuje pouze malé asistence – pomoci do rukávů, zapnout mikinu, bundu.... Krize se u chlapce projevuje, když se vracíme do mateřské školy k obědu – pláče, že chce domů. Vůbec nejí polévky a neumí jíst příborem, špatně drží i lžiči.

1. 10. 2010 – Dnes Matýsek chvílemi plakal, že chce maminku a nic na hraní ho nezaujalo. Také jsme šli dnes do nedalekého lesoparku. Matýsek s tím problémy neměl, opravdu to není daleko (cca 1,5km celkem), ale maminka se v poledne dost podivovala, že jsme šli tak daleko a že to syn ušel. S rodiči prý tak daleko nechodí.

4. 10. 2010 – Dnes chlapec neplakal. Po víkendu pobyt zvládl bez problémů. Hraje si stále sám, nevyhledává děti. U činnosti nevydrží dlouho. Většinou si chvílku hraje s autíčkem nebo staví hrady s dřevěných kostek. Část dne se jen tak dívá z okna. Když se vracíme do školky ze zahrady stále ještě pláče, že je mu smutno.

5. 10. 2010 – Matýsek plakal dopoledne, když jsem se ho zeptala, proč pláče, když včera už se mu ve školce líbilo, odpověděl mi: „Když chci, tak budu brečet!“. Stejně odpoví na jídlo. Téměř nic mu nechutná a odpovídá: „Když nechci jíst, tak nebudu jíst!“. Trvám však na tom, aby jídlo alespoň ochutnal. Po rozhovoru s maminkou jsem se dozvěděla, že doma také skoro nic nejí. Nejrady má těstoviny s kečupem.

11. 10. 2010 – Dopoledne prožil chlapec v pohodě, neplakal. Kromě diskusního kruhu se zapojil do činností. Docela ho baví pohybové hry. Pokud dám dětem na výběr, vždy chtějí hrát „Zajíček ve své jamce...“. Do této hry se Matýsek vždy zapojí a je to jeden z mála okamžiků, kdy se chlapec usmívá. Někdy na mne působí, že se schválně nesměje, jako by se hlídal, aby se nesmál. Něco dělá jakoby „natruc“. Pokud se cítí opravdu dobře a uvolněně, má přirozený úsměv.

14. 10. 2010 – Matýsek se snaží zapojit mezi děti, ale velice nesměle. Nesmí vidět, že ho pozoruji! Pokud zjistí, že se na něj dívám, začne se chovat jinak – je

zamračený a působí našťvaně. Někdy se zdá, že by i plakal. Myslím, že se mu v mateřské škole začíná pomalu líbit, ale z nějakého důvodu to nechce dávat najevo. Dává přednost nabízeným činnostem u stolečku, než samostatné hře v herně. Rád staví z plastové stavebnice – kolečka, která se spojují dohromady.

18. 10. 2010 – Matěj je nemocný. Celý tento týden nebude proto chodit do mateřské školy.

25. 10. 2010 – Chlapec je stále ještě doma. Již není nemocný, ale rodina jede na prodloužený víkend mimo Prahu a tak Matýsek raději nepřijde, aby neonemocněl během začátku týdne.

1. 11. 2010 – Matěj přišel po delší době do mateřské školy a dopoledne chvílemi plakal, že chce maminku. Spolupracovat při společných hrách nechce a s dětmi si nehraje, pouze si sám staví dřevěné kostičky u stolku. Do jídla chlapce nenutíme, pouze trváme na tom, že alespoň ochutná. Jídlo nejí téměř žádné.

9. 11. 2010 – Chlapec je od začátku týdne opět doma. Je nachlazený.

15. 11. 2010 – Matýsek je dnes ve školce po týdnu a ráno plakal. Nechtělo se mu od maminky. Po chvilkách plakal i během dne. Pokud však zapomněl, že ho pozorují, choval se celkem přirozeně a začínal si i hrát s dětmi. Většinou ale sedí v křesle a pozoruje děti. Pokud jdu k němu a nabídnu mu činnost, zaujme ho a vydrží si hrát i delší dobu. Pro chlapce je nejtěžší, když se vracíme z procházky do školky. Pláče a rád by za maminkou. Po rozhovoru s rodiči je patrné, že maminka svoji nejistotu opravdu přenáší i na svého syna. Jedná se o velmi těsnou vazbu ve vztahu dítě – matka.

4.4. Resumé celé práce

4.4.1. Shrnutí práce

Od září 2010 nastoupily do mé třídy další čtyři nové děti. Z tohoto počtu „pouze“ jedna rodina využila adaptačního programu a dívka docházela do mateřské školy první dny s maminkou na zkrácenou dobu. Ostatní nové děti byly však starší, jedna dokonce předškolačka, která přestoupila z jiné školky a od začátku nejevila žádné adaptační problémy a novým dětem ještě pomáhala. U této dívenky jsem se nepřesvědčila, že by měla adaptační problémy, jako měli také předškoláci, naopak, také její rodiče jsou s naší mateřskou školou více spokojeni, než s MŠ do které dívka chodila loňský rok – důvod změny bylo stěhování rodiny. V modré třídě (tato třída je naplněna

pouze předškoláky) však adaptační problémy jednoho nového předškoláka učitelky zaznamenaly – jednalo se o citlivější dívku, která se bohužel do mateřské školy dříve, pro velký zájem nedostala, ač rodiče měli zájem.

4.4.2. Vlastní postoje a názory studenta

Mimo jiné jsem se také přesvědčila, že o adaptační program (dopoledne s rodiči ve třídě) mají zájem pouze nezaměstnané matky nebo matky na mateřské dovolené, a to pouze malých, tříletých dětí. Jsou však stále ještě rodiče, kteří úplně nespolupracují a dětem adaptační proces nakonec neulehčí (např. částečně maminka Terezky a jednoznačně maminka Matýska). Pozorování a zkoumání těchto dětí mne nepřesvědčilo, že dětem v začátcích chybí televize a jiné moderní techniky, jak jsem si původně myslela. Děti, jako například Barborka nebo Adam, se o televizi či DVD pohádkách, k mému překvapení vůbec nezminily. Místy vyprávěla Terezka, jaké má ráda pohádky na DVD, ale to nebylo nic neobvyklého. Měla jsem však jednu holčičku (minulý školní rok), která dlouho ráno plakala, protože jí televize skutečně v mateřské škole chyběla, stále to udávala jako důvod, proč se jí v mateřské škole nelíbí. Adaptace u této dívky trvala cca 1,5 měsíce, než si zvykla na dopoledne bez televize. Jiný problém tato dívka v MŠ neměla.

U Matěje jsem se naopak přesvědčila a utvrdila, že nejistota a nedůslednost matky, je pro dítě při adaptaci velký problém. Pokud by maminka byla rozhodnější, chlapec by dle mého názoru takové adaptační problémy neměl. Matějovi tento přístup spíše uškodil. Vztah matka-dítě je u této rodiny dle mého názoru až nezdravý.

Největší adaptační problémy jsem paradoxně zaznamenala u dětí, které docházely první týden do mateřské školy s maminkou (maminky však adaptační program a názory učitelek plně nerespektovaly, a tak dětem jejich adaptaci nakonec neulehčily). Nejlépe z pozorovaných dětí se adaptovala Barborka. Nejlepší spolupráce, z mého pohledu, byla s rodiči Adama – pokud to bylo v možnostech rodičů, dali na radu učitelek, vzájemně jsme se respektovali a rady a připomínky se mnohdy osvědčily. Na syna se pravidelně informovali. Původně jsem se domnívala, že spolupráce bude ideální s rodiči Terezky a nejlepší adaptaci jsem tipovala u Adama. Pokud se nad věcí zamyslím zpětně, byla v podstatě adaptace u Adama dobrá, přece jen byl v mateřské škole celý den. Každopádně adaptace u tohoto chlapce byla podle mne nejzajímavější, co se týká praxe. Zajímalo mne tohoto chlapce pozorovat. Adam je dítě, které udělalo

nejvíce pokroků, ze všech pozorovaných dětí. Jeho adaptace a celkově jeho povaha, rodinné podmínky a prvotní pobyt v mateřské škole byly a jsou pro mě profesně zajímavé. U Adama jsem skutečně neodhadla, jak se bude chovat druhý den. Největší pokroky udělal v řečovém projevu a při stolování. Také jeho oblíbenost v kolektivu se posunula dopředu.

Na adaptaci dětí má také vliv nepravidelná docházka kvůli nemocnosti, která může být, zvláště u tříletých dětí v období adaptace, psychického rázu. Konkrétně u Terezky a Matěje si myslím, že pokud by děti byly například o rok starší, vyzrálejší a možná odolnější, co se týká nemoci, tak by možná adaptace probíhala také jinak. Po týdnu, co byly děti doma, začínaly prakticky od začátku.

Pokud by bylo **sestavování adaptačního programu** na mě, nechala bych návštěvu MŠ pro děti jednou týdně po zápise – hodnotím jako dobré seznámení přijatých dětí s mateřskou školou. Po zahájení školního roku by následoval pobyt dítěte na dopoledne bez rodičů – rodiče pouze první den (jako seznámení s prostorem a režimem MŠ + odpoledne třídní schůzka na zodpovídání dotazů a organizačních záležitostí). Mám zkušenosti z naší MŠ, že děti, které tráví poměrně dlouhou dobu ve třídě s rodiči, mají poté větší adaptační problémy, než děti, kteří jsou v mateřské škole od začátku samy. Rodiče by si samozřejmě ve třídě ráno pohrály dle potřeby, ale pravidelně každý den např. dvě hodiny bych nepreferovala.

Po čtrnácti dnech, pokud rodiče potřebují, by děti v mateřské škole začaly spát. Pokud je to v možnostech rodiny, volila bych pro děti pobyt v MŠ pouze na dopoledne. Celodenní pobyt by dle mého názoru byl maximálně pro předškoláky. Také bych preferovala přijímání dětí od čtyř let věku – dnešní děti nejsou tak samostatné, jako tomu bylo dříve, jsou zvyklé na větší pomoc rodičů. Rodiče své děti málo vedou k samostatnosti – dle mého názoru proto, že – jednodušší pomoci a udělat, než naučit. Adaptační problémy se poté odrazí i v tomto směru. Mnohdy vnímám tříleté děti jako nevyzrálé pro pobyt v mateřské škole. Jsem přesvědčena, že adaptace čtyřletých dětí by byla méně náročná pro všechny zúčastněné, tj. děti, rodiče i učitelky mateřských škol.

Samozřejmě bych zanesla do adaptačního programu individuální přístup ke každému dítěti.

Výše uvedenou docházku a adaptaci v mateřské škole považuji jako ideální pro děti, jsem však realista a vím, že mnoho rodin toto svému dítěti umožnit prostě nemůže. Jako důvody vnímám hlavně kariérní růst v práci, finanční podmínky v rodině a další důvod je, že je v naší republice velký nedostatek pracovních příležitostí na zkrácený úvazek.

4.4.3. Přínos pro studenta

Při zpracování této případové studie jsem si plně uvědomila, jak je každé dítě jiné a také to, že opravdu neodhadnu, co nám zítřek chystá... a že adaptace je proces velice individuální a v některých případech dlouhodobý. Troufám si říci, že jsem se dobře naučila naslouchat dětem a plně vnímat jejich přání a potřeby. Vždy večer jsem si dělala zápisky o dětech, aby vše bylo aktuální a „čerstvé“. V začátcích jsem si poznatky zapisovala opravdu denně. Myslím si, že díky zpracování této studie jsem si vytvořila pěkný vztah nejen k dětem, ale také k rodičům dětí z naší třídy. Troufám si říci, že adaptaci dětí jsem profesně zvládla lépe než loňský školní rok, což je samozřejmě dáno také větší praxí v mateřské škole.

Navrhla jsem vlastní adaptační program a docházku do mateřské školy. Cílem bakalářské práce a případové studie bylo poukázat na význam adaptačního období dítěte v mateřské škole v souvislosti s významem působení rodiny a součinnosti mezi rodinou a mateřskou školou. Proto, a z tohoto důvodu, následuje samostatná kapitola, ve které se zaměřím na doporučení jak pro rodiče, tak pro paní učitelky, jak adaptaci dítěti alespoň částečně ulehčit a zpříjemnit. Jedná se o soubor poznatků z praxe a z teoretické části této práce.

Nemohu však říci nebo napsat, kde nebo co, je ideál při adaptaci nových dětí, zda to, či ono.... Myslím, že opravdu hodně záleží na osobnosti učitelky v mateřské škole, její autoritě a hlavně na tom, jaké má zkušenosti a vztah k dětem.

„...Záleží na tom, jak moc člověk chce věci dělat tak jak se má a jak je správné, záleží, jak práce člověka baví a záleží na mnoho dalších faktorech a skutečnostech....“

5. Aby školka byla pohádkou...

Na základě poznatků, kterými jsou – teoretická část bakalářské práce, praktická případová studie a dotazníky pro rodiče, jsem se pokusila vytvořit několik doporučení, aby školka byla pro děti příjemně strávenými chvílkami. Nikdo nikdy neporadí nebo nenapíše ideální postup adaptace pro všechny děti, ale myslím si, že následující doporučení pro rodiče i učitelky by se v reálu mohly přiblížit k tomu, aby školka skutečně byla pohádkou....

5.1. Doporučení pro rodiče

- Mluvte s dítětem o tom, jaké je to v mateřské škole, co se tam dělá, přijďte se s ním podívat na prostředí, seznámte se s paní učitelkou.
- Zvykejte dítě na chvíle odloučení, začněte v domácím prostředí. Dítě potřebuje pocit, že se na vás může spolehnout, že i když jej opouštíte, vrátíte se.
- Dejte dítěti najevo, že rozumíte jeho případným obavám z nástupu do mateřské školy. Ujistěte ho, že to zvládne, zvýšíte tak jeho sebedůvěru. Aby dítě chodilo do MŠ rádo, musí si k ní vybudovat kladný vztah. Nikdy mu mateřskou školou nevyhrožujte, vyhněte se výhrůžkám typu „když budeš zlobit, nechám tě ve školce i odpoledne“.
- Vaše dítě se bude cítit dobře tehdy, když bude mít pocit jistoty. Ved'te dítě k samostatnosti, pomůžte mu zbavit se nejistoty. Procvičujte samostatnost zvláště v hygieně, oblékání, jídle. Ujistěte ho o tom, že paní učitelka mu ráda pomůže.
- Promluvte si s učitelkou o možnostech postupné adaptace dítěte – s dítětem ze začátku můžete jít do třídy, dítě může jít jen na dvě hodiny apod.
- Pokud bude dítě plakat, buďte přívětiví, ale rozhodní. Rozloučení by se nemělo příliš protahovat. Paní učitelka vaše dítě brzy uklidní a pomůže mu překonat stesk.
- Dejte dítěti s sebou něco důvěrného, co mu navodí kontakt s domovem – plyšovou hračku, látkový kapesníček...

- Plňte své sliby – když řeknete, že přijдете po obědě, měli byste po obědě přijít. Dítě je potom nešťastné, ztrácí důvěru a pocit bezpečí a prostředí mateřské školy bude vnímat negativně.
- Za pobyt v mateřské škole neslibujte dítěti odměny. Nepřijme nové prostředí přirozeným způsobem. Pokud den ve školce proběhne v pohodě – pochvalte dítě a motivujte je k dalšímu pobytu.
- Zamyslete se nad tím, jak prožíváte nastávající situaci vy. Děti dokážou velmi citlivě poznat projevy strachu a obavy u rodičů, silně emočně reagují. Pokud máte strach z odloučení od dítěte a nejste skutečně přesvědčení o tom, že dítě do mateřské školy dát chcete, pak byste měli jeho nástup přehodnotit. Případně se v rodině dohodněte, že dítě do mateřské školy bude vodit ten, který s tím má menší problém.

5.2. Doporučení pro mateřskou školu

Ředitelka mateřské školy, spolu s učitelkami:

- umožní rodičům s dítětem navštívit školu, účastnit se her, slavností, pobytu venku apod.,
- seznámí rodiče a děti s personálem, s prostorami školy, s řádem školy, ŠVP, s uspořádáním dne, se stravováním,
- vhodně rodiče upozorní na pozvolnou adaptaci dítěte za přítomnosti rodiče, či blízké osoby, dále na zkrácenou dobu pobytu v průběhu dne,
- projedná s rodiči skutečnosti s ohledem na individualitu dítěte – např. zlozvyky, návyky, zvláštnosti v chování, zdravotní problémy, zájmy a oblíbené činnosti,
- poradí rodičům, jak dítěti vstup do mateřské školy usnadnit a jak skloubit MŠ a sladit domácí zvyklosti, klidná ranní příprava, základní dovednosti v sebeobsluze, užití oblíbené hračky,
- umožní konzultace s rodiči – výměna zkušeností, společné hledání v náročné situaci, ve vzdělávacích obtížích
- učitelka respektuje individuální a postupné přizpůsobování dětí na uspořádání dne, vytváří u dítěte první dobré zkušenosti se školou a u rodičů dobré povědomí o naší práci s dětmi.

Konec dobrý, všechno dobré... (Závěr)

„Dítě je květinou, nadějí a radostí, nechť je škola hrou a dílnou lidskosti.“

J. A Komenský

Jsem přesvědčena, že téma této bakalářské práce bylo pro mne velmi přínosné. Zvolila jsem si téma, které je blízké i mému srdci, neboť postup adaptace dětí, celkově jejich pobyt a vývoj v mateřské škole je pestrý, různorodý a jedinečný. Největší problém pro mne byl asi ten, určit si čtyři děti, u kterých budu podrobně provádět výzkum, protože každé dítě je jedinečné a svým způsobem zvláštní. Proto jsem také nastínila adaptaci ostatních nově přichozích dětí do mé třídy. Podle mne je právě mateřská škola tou institucí, která můžete na dítě nejvíce zapůsobit. Myslím, že v dalších stádiích vzdělávání již takový čas a prostor pro dítě již není. A úspěšná adaptace dětí pro mne bude každoročně jednou z motivací a důvodem, proč jsem si vybrala právě práci učitelky v mateřské škole....

Na úplný závěr bych ráda použila slova z knihy Evy Svobodové: *“Čím déle jsem s dětmi pracovala, tím více jsem si uvědomovala jejich potenciality a tím větší jsem k nim pociťovala úctu.“* Pokud za pár let strávených ve školství, budu moci napsat, či někomu říci podobnou větu této, budu šťastný člověk, který dokázal hodně – pomoci pár dětem při vstupu do života...

„Děkuji, že jste dočetli až sem a přeji všechno dobré...“

Linda Šmídová

Seznam použité a citované literatury

- ČÁP, J., MAREŠ, J., *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001 – 2007, ISBN 978-80-7367-273-7
- BEČVÁŘOVÁ, Z., *Současná mateřská škola a její řízení*. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-537-7
- BĚLINOVÁ, L., *Pedagogika předškolního věku*. Praha: SPN, 1982, 14-398-82
- BIDDULPH, S., *Proč jsou šťastné děti šťastné*. Praha: Portál, 1997, ISBN 80-7178-411-7
- GAJDOŠOVÁ, J., DUJKOVÁ, L., *Vzdělávací program Začít spolu*. Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7178-815-5
- GRECMANOVÁ, H., *Klima školy*. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-010-3
- HAEFELE, B., WOLF-FILSINGER, M., *Každý začátek v mateřské škole je těžký*. PRAHA: Portál 1993, ISBN 80-85282-57-7.
- HERMAN, M., *Najděte si svého manžana*. Olomouc: Hanex, 2008, ISBN 978-80-7409-023-3
- KOPŘIVA, P., NOVÁČKOVÁ, J., NEVOLOVÁ, D., KOPŘIVOVÁ, T., *Respektovat a být respektován*. Spirála, Kroměříž 2008, ISBN 978-80-904030-0-0
- MATĚJČEK, Z., *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál 1996, ISBN 80-7178-320-X
- MATĚJČEK, Z., *Po dobrém, nebo po zlém?*. Praha: Portál 1994, ISBN 80-7367-270-7
- MATĚJČEK, Z., *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1989, 735 21-08/31 08-011-86
- MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I., *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál 2003, ISBN 80-7178-799-X
- NIESEL, R., GRIEBEL, W., *Poprvé v mateřské škole*. Praha: Portál 2005, ISBN 80-7178-989-5
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004*. Praha: Tauris 2006, ISBN 80-87000-00-5
- OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V., *Rok v mateřské škole*, Praha: Portál 2003, ISBN 80-7178-847-3
- SAGI, A. *Problémové děti v mateřské škole*. Praha: Portál 1995, ISBN 80-7178-067
- SVOBODOVÁ, E., *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*, Raabe. Praha 2007, ISBN 80-86307-39-5

Internetové a jiné zdroje

www.rodina.cz

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-skolstvi>

www.wikipedia.cz

www.iustin.cz/art.asp?art=19

www.scribube.com

Švp mateřské školy „Čtyřlístek“, Praha Běchovice

Vážená maminko/vážený tatínku,

moc ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku na téma „Adaptace dítěte v mateřské škole“. V rámci mé bakalářské práce mám zaznamenat, jakým způsobem probíhá v praxi adaptační proces dětí v mateřské škole. Je totiž důležité, aby se v teoretickém pojetí předškolní výchovy vycházelo především z praxe. Proto bych Vás, rodiče nových dětí, chtěla požádat o spolupráci.

1. Bylo Vaše dítě před vstupem do mateřské školy zvyklé na kolektiv vrstevníků (dětí)?

- a) ano
- b) ne

Kde a jakým způsobem se s nimi setkávalo?

Místo a způsob setkávání:

2. Bylo Vaše dítě zvyklé na odloučení od Vás?

- a) ano
- b) ne

3. Bylo Vaše dítě předem seznámeno s mateřskou školou?

- a) ano
- b) ne

4. Domníváte se, že je Vaše dítě v mateřské škole spokojené?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

5. Zvyklo si Vaše dítě na režim v mateřské škole?

- a) bez problémů
- b) mělo problémy a jaké:.....

6. Dokáže se Vaše dítě bez problémů rozloučit a odejít do třídy?

- a) ano
- b) ne

- 7. Jestliže má dítě problémy, objevují se, pokud ho do mateřské školy přivádí?**
- a) matka
  - b) otec
  - c) sourozenec
  - d) v každé situaci
  - e) jinak
- 8. Při návratu z mateřské školy hovoří dítě o svých zážitcích z prožitého dne?**
- a) ano
  - b) ne
  - c) občas
- 9. Jak navštěvuje Vaše dítě mateřskou školu?**
- a) pravidelně
  - b) nepravidelně
- 10. Jakou dobu tráví Vaše dítě v mateřské škole?**
- a) 4 hodiny denně
  - b) chodí po obědě domů
  - c) celý den
  - d) jinak – uveďte.....
- 11. Z jakého důvodu začalo Vaše dítě navštěvovat mateřskou školu?**
- a) rodiče nastoupili do zaměstnání
  - b) dítě vyhledává dětský kolektiv
  - c) věk dítěte
  - d) jiné důvody: .....
- 12. Domníváte se, že je Vaše dítě v mateřské škole spokojené?**
- a) ano
  - b) spíše ano
  - c) spíše ne
  - d) ne
- 13. Myslíte si, že má vliv na adaptaci dítěte menší počet dětí ve třídě?**
- a) ano
  - b) ne
  - c) nevím
- 14. Myslíte si, že je pro dítě důležité navštěvovat mateřskou školu před nástupem do ZŠ?**
- a) ano

- b) ne
- c) nevím

15. Co byste doporučili učitelkám v MŠ pro zlepšení adaptačního programu dětí v MŠ?

16. Co by vašemu dítěti pomohlo v době adaptace v MŠ?

17. Jak hodnotíte přístup učitelek k Vašemu dítěti?

18. Jak komunikujete a spolupracujete s učitelkami v mateřské škole?

19. V kolika letech začalo Vaše dítě navštěvovat mateřskou školu?

- a) 2 - 4 roky
- b) 4 - 5 let
- c) 5 - 6 let

Velice Vám děkuji za Váš čas a za Vaše cenné informace.

Děkuji také paní ředitelce mateřské školy za možnost provést toto dotazníkové šetření.

Linda Šmídová

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity

lindus@seznam.cz

tel.: 603 514 750